МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту

«____»_____2024 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Виконав – студент 2 курсу, групи 21 м-ф освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Лищук Василь Васильович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Власюк Світлана Анатоліївна

Умань – 2024

Реферат
на кваліфікаційну роботу «Страховий ринок України: теоретичні аспекти та стратегія розвитку»
студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Лищука Василя Васильовича

Соціально-економічні перетворення, що мають місце як в світі, так і в Україні на ринку страхових послуг, супроводжуються зростання конкуренції, що має на меті переорієнтацію та вдосконалення системи фінансової безпеки страхового ринку для захисту юридичних та фізичних осіб. В даній роботі, яка складається з трьох розділів, використано праці провідних науковців, звітність страхових компаній, законодавчу та нормативно-правову базу тощо. Загальний об'єм роботи складає 55 сторінок, основна частина – 43. Робота містить 9 таблиць, 14 рисунки та 3 формули. Кількість використаних джерел становить – 85.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка методичного інструментарію управління фінансовою безпекою сучасного страхового ринку.

Об'єктом дослідження є процеси діагностики та управління діяльністю страхового ринку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління діяльністю страхового ринку в Україні.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні основи та розкрито економічну природу страхового ринку.

У другому – розкрито особливості діагностики фінансового стану страхової компанії та проведено оцінку мінливість рівня страхових виплат та обсягу сформованих резервів.

У третьому розділі запропоновано шляхи покращення ефективності фінансової безпеки страхового ринку в Україні.

Анотація

В кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні основи та розкрито економічну природу страхового ринку, розкрито особливості діагностики фінансового стану страхової компанії та запропоновано шляхи покращення ефективності фінансової безпеки страхового ринку в Україні.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова безпека, страхові послуги, страхові премії, страхові виплати, страхові ризики, страхові резерви.

The summary

The qualification work examines the theoretical foundations and reveals the economic nature of the financial security of the insurance market, reveals the peculiarities of diagnostics of the financial condition of an insurance company and suggests ways to improve the financial security efficiency of the insurance market in Ukraine.

Key words: insurance market, financial security, insurance services, insurance premiums, insurance payments, insurance risks, insurance reserves.

ЗМІСТ

ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1.	**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ**	**6**
РОЗДІЛ 2.	**ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ**	**13**
2.1	Загальний аналіз фінансових показників діяльності сучасного страхового ринку України	13
2.2	Фінансова безпека як основа функціонування страхового ринку	22
РОЗДІЛ 3.	**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**	**31**
ВИСНОВКИ		**44**
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		**48**

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах посилення інтеграційних процесів та безперервної фінансово-економічної кризи, яка має місце протягом останніх років, підсилюється неупереджена необхідність забезпечення фінансової безпеки страхового ринку як основи безупинного суспільного відтворення. Ключова роль в трансформації та зменшенні негативних результатів реалізації ризиків діяльності суб'єктів господарювання належить фінансовій безпеці, котра провадить адаптаційну здатність і стійкість учасників страхового ринку до мінливих впливів зовнішнього середовища. Необхідність розробки дієвого механізму управління фінансовою безпекою страхового ринку зумовлена нагальною потребою практичного забезпечення безпеки страховика для його належної діяльності та стійкого розвитку, а саме для виконання властивих йому функцій, що належним чином сприятиме зростанню довіри до страхових організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток методологічних засад діяльності страхового ринку та дослідження інструментів її забезпечення здійснено багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед яких: М. М. Александрова, В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, О. І. Барановський, Д. Бланд, С.А. Власюк [11, 12], Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. О. М. Залєтов [24], М.І. Мальований, М. В. Мних, О.О. Непочатенко [41], Л. В. Нечипорук, С. С. Осадець, В. Й. Плиса, О.Т. Прокопчук [60], К. Є. Турбіна, Ю.В. Улянич, Т. А. Федорова, Я. П. Шумелда та іншими. Зважаючи на накопичений досвід та вагомий внесок науковців у досліджувану проблематику, потребують ґрунтовного дослідження сутнісні характеристики фінансової безпеки страхового ринку.

Багатоаспектність, незначний рівень розробки науково-практичної значущості проблеми управління фінансовою безпекою страхового ринку в Україні зумовили вибір теми дослідження, визначити мету та завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка методичного інструментарію управління щодо ефективного функціонування сучасного страхового ринку.

Реалізація мети зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

– розглянути теоретичні основи та розкрити економічну природу страхового ринку;

– розкрити особливості діагностики фінансового стану страхового ринку;

– провести оцінку мінливості рівня страхових виплат та обсягу сформованих резервів;

– запропонувати шляхи розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є процеси діагностики та управління фінансовою безпекою страхового ринку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління діяльністю страхового ринку в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило забезпечити цілісність наукового пошуку. Під час дослідження використано такі наукові методи: аналізу та синтезу; функціональний, процесний та системний; порівняльний аналіз; узагальнення і систематизації; економіко-статистичні; формалізації, індикативності та інтегральності; графічної візуалізації.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові та законодавчі акти України з питань функціонування ринку страхових послуг, матеріали досліджень Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, офіційні звіти й аналітичні видання вітчизняних та міжнародних страхових організацій, наукові праці провідних вчених у вітчизняних і зарубіжних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ

В сучасних модифікованих етапах ескалації економіки держави, нагальним завданням постають основи економічної безпеки, як головного фактору розвитку країни. Економічна безпека на рівні держави забезпечується всіма секторами економіки. Однією із найважливіших складових у процесі перерозподілу грошових ресурсів виступає фінансовий сегмент. Про те, на діяльність фінансового сегменту здійснюють вплив всі сектори економіки, в тому числі і страховий ринок, який виступає вагомою рушійною силою в процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Саме тому, задля ефективного та результативного функціонування страхового ринку виклики сьогодення ставлять на меті оцінку та аналіз фінансової надійності його суб'єктів. Необхідність своєчасної оцінки фінансової безпеки страхового ринку, є актуальною темою дослідження в сучасних умовах кризового стану економіки.

Нині, досить чітко можна прослідкувати, негативну тенденцію стану фінансової безпеки держави, що зумовлено численними відхиленнями макроекономічних показників країни. Тому держава повинна ставити перед собою різноманітні напрями розвитку економічних процесів та явищ, які прямопропорційно забезпечать економічну захищеність країни.

Досить вагому роль у загальній системі економічної безпеки країни займає саме фінансова складова. Фінансова безпека постає одним із фундаментальних завдань діяльності державних органів. Фінансову безпеку розглядають через: захищеність інтересів країни у фінансовій сфері, або ж стан бюджетно-податкової та грошово-кредитної систем, який гарантує здатність держави акумулювати, зберігати від знецінення, а також раціонально використовувати фінансові ресурси країни задля забезпечення її сталого соціально-економічного розвитку [27].

Складовою економічної безпеки є забезпечення фінансової безпеки небанківського сектору, в тому числі безпеки страхового ринку. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (рис. 1.1) чітко окреслено місце фінансової безпеки страхового ринку у забезпеченні національної фінансової безпеки.

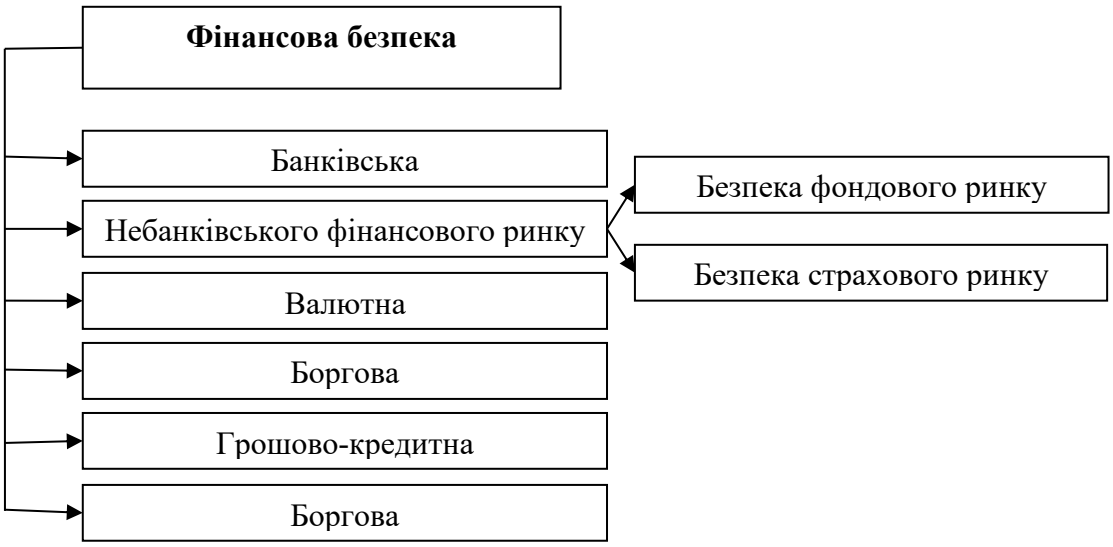

Рис. 1.1. **Місце безпеки страхового ринку у фінансовій безпеці**

Циклічність економічних процесів та діяльність дестабілізуючих факторів, які напряму впливають на стійкість страхової компанії до внутрішніх та зовнішніх загроз, посилюють питання фінансової безпеки.

На думку Альошина В., фінансова безпека страхового ринку – це складова фінансової безпеки, котра відображає такий рівень розвитку страхового ринку, що дає змогу задовольнити потреби населення у страхових послугах [3].

Пацурія Н., Бєлова О. та Безручко Ю. визначають як здатність компанії виважено і оптимально підходити до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль, оперативно реагувати на будь – які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [50].

Рубан О. О. визначає як інтегральну характеристику успішного функціонування страхової компанії, яка ґрунтується на ліквідності,

платоспроможності, фінансовій стійкості та характеризує фінансовий стан страховика у довгостроковій перспективі [61].

Єрмошенко А. М. формулює як стан його фінансів, що характеризується збалансованістю системи фінансових показників та інструментів, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, дозволяє їй своєчасно та у повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової компанії [17].

Виговська В. В. визначає як стан, при якому нейтралізуються критичні загрози, що зумовлюють нестабільність функціонування страхової компанії та уповільнюють її розвиток [8].

Аналізуючи різні підходи до трактування дефініції «фінансова безпека страхового ринку», нами було визначено, що більшість науковців розглядають фінансову безпеку в аспекті такого стану страхового ринку, в якому ринок може задовольнити потреби суспільства та забезпечити захист від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Фінансову безпеку страхової компанії варто розглядати як взаємодію фінансових інтересів страховика зі складовими навколишнього середовища: держави, ринку, конкурентів. Так як страховий ринок буде у безпечному фінансовому стані лише тоді, коли взаємовідносини страхових компаній та інших суб’єктів страхового ринку (страхувальників, кредиторів, конкурентів, держави, позичальників, інвесторів та ін.), будуть взаємовигідно узгоджені, що сприятиме мінімізації впливу зовнішніх чинників на загальний рівень фінансової безпеки ринку страхових послуг.

На нашу думку, фінансова безпека страхової компанії – процес формування оптимальної структури джерел фінансового забезпечення, раціонального управління страховими резервами, своєчасного виконання фінансових зобов’язань, створення збалансованого страхового портфеля, підвищення ринкової вартості установи, забезпечення достатнього рівня платоспроможності та фінансової стійкості.

Враховуючи вагомість додержання безпеки страхового ринку, треба розуміти, що страховий ринок та всі процеси, що мають місце на ньому формують головні учасники страхового ринку – страхові компанії. Дослідження сутності категорії «фінансова безпека страхових компаній» та чинники впливу на фінансову безпеку страховиків представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. **Елементи впливу на фінансову безпеку страховика**

Фінансова безпека учасників страхового ринку є вагомою складовою ринкової економіки і постає, з одного боку, як захист бізнесу і добробуту фізичних осіб, а з другого – діяльністю господарюючого суб'єкта, яка є прибутковою та приносить значні інвестиції в економіку країни.

Роль діяльності страхових компаній у ринковій економіці, знаходить соє відображення у приділенні особливої уваги формуванню власних

фінансів, і як наслідок, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності фінансового ринку.

Варто зазначити, що на безпеку страхових компаній впливають як внутрішні, так і, зовнішні чинники (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на фінансову безпеку страхового ринку

Загрози	Чинники
Внутрішні	Неадекватна фінансово-економічна політика учасників страхового ринку
	Зловживання структурних підрозділів та окремих спеціалістів
	Недосконалість контролю за збереженням фінансової інформації
	Помилки в управлінні фінансами
	Неврівноважена тарифна політика
	Незбалансоване розміщення страхових резервів за напрямами і термінами
	Незбалансування страхових портфелів
	Неефективність розміщення коштів страховиків
Зовнішні	Стрімкий розвиток інтеграційних та глобалізаційних процесів, інтернаціоналізація світового ринку страхових послуг
	Високий рівень мобільності, взаємозв`язку та взаємозалежності страхового і фінансового ринків, заснованого на новітніх технологіях
	Різноманіття і динамізм існуючих фінансових інструментів
	Нездатність фінансових інститутів та наглядових органів в належній мірі контролювати кризові явища
	Високий рівень залежності від зовнішнього перестрахування
	Шахрайство у страхуванні
	Недосконалість національного законодавства у страховій сфері
	Нерозвиненість фондового ринку країни
	Зростання залежності національного страхового ринку від іноземного капіталу
	Збереження тенденцій затягування виходу із економічної (фінансової), політичної кризи

Зацікавленість держави в забезпеченні фінансової безпеки страхового ринку зумовлюється наступними чинниками [17]:

- враховуючи міжнародний досвід варто відзначити факт необхідності страхового ринку як одного з першочергових джерел довгострокового інвестування коштів в економіку;

- розвиток страхового ринку сприяє збільшенню джерел фінансування бюджетів через обсяги акумульованих коштів страховиками;

- страхова галузь має стати ефективним інструментом пенсійної реформи;

- неефективне функціонування страхового сегменту економіки зумовлює проблеми в інших галузях фінансово-економічної безпеки держави в цілому;

- застосовуючи систему страхування зменшується навантаження на державний бюджет, а саме в частині відшкодування непередбачуваних збитків.

Стабільний та ефективно-результативний розвиток страхового сегменту можливий за певних умов: діагностики безпечного середовища, постійний моніторинг ймовірних ризиків, дієвість динамічної системи управління фінансовою безпекою страхових компаній.

Особливе місце у доктрині управління фінансовою безпекою страхового ринку належить проблемам питань із забезпечення інформаційної і кадрової безпеки.

Інформаційна безпека страхового ринку передбачає чіткі дієві кроки щодо здійснення перспективного моніторингу, дослідження та аналіз Інтернет-джерел, проведення тренінгів з питань моделювання ситуацій, спеціалізованих нарад, інформування страхувальників щодо страхових послуг та ймовірних ризиків, дотримання комерційної таємниці та ін.

Кадрова безпека на страховому ринку знаходить своє відображення в нормативно-правовому й інформаційному забезпеченні процесу управління та має відповідати за рішення юридичних питань в ході регулювання трудових відносин, підбору висококваліфікованих спеціалістів для роботи у підрозділах страхових компаній, підготовку нормативно-правових документів, створення та опрацювання інструкцій, забезпечення необхідною інформацією усіх підрозділів тощо.

Ефективність та результативність механізму управління фінансовою безпекою страхового ринку, також значною мірою залежить від виконання повного комплексу заходів організаційно-управлінського характеру, які визначають напрями організаційної роботи, пов'язаної з моніторингом, контролем та діагностикою загроз, для їх ліквідації, мінімізації чи анулювання, що покладено на страховиків. Суб'єкти управління фінансовою безпекою провадять заходи загально-організаційного характеру, зокрема:

– виконують рішення органів вищої юрисдикції;

– розробляють та рекомендують до впровадження нормативно-методичне та матеріально-технічне асекурацію в межах своїх компетенції;

– узагальнюють світову практику та адаптують до вітчизняного законодавства з питань фінансової безпеки;

– пропонують напрями вдосконалення діючої нормативно-правової бази з питань безпеки.

Отже, функціонування механізму управління фінансовою безпекою страхового ринку, нині, провадиться через комплекс правових, фінансово-економічних, організаційно-управлінських і соціальних заходів, що спрямовані на протидію фактичним та потенційним загрозам. В основі управління фінансовою безпекою страхового ринку знаходиться складна структурно-функціональна сукупність взаємопов'язаних елементів. Внутрішня будова даного механізму складається з комплексу (управлінського, економічного, кадрового, організаційного, інформаційного), а за призначенням є невід'ємною складовою системи управління фінансовою безпекою страховика. Результативність механізму управління фінансовою безпекою страхового ринку може спрацювати лише у випадку застосування всіх елементів та постійного моніторингу.

РОЗДІЛ 2.
ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

2.1. Загальний аналіз фінансових показників діяльності сучасного страхового ринку України

Страхування як фінансова галузь, займається управлінням ризиками суб'єктів господарювання (окремих осіб і юридичних осіб), при цьому виконує дві основні функції: саме покриття ризиків; і перерозподіл заощаджень, вивільнених таким чином, в економіці.

Основою страхування є уникнення ризику. Економічні учасники фінансового ринку неохоче йдуть на ризик, що перешкоджає інноваціям і сповільнює діяльність. Страхові компанії пропонують покрити ці ризики (точніше, покрити фінансову вартість цих ризиків) шляхом їх об'єднання. Принцип добре відомий: страхувальник сплачує регулярну премію, встановлену в договорі, і отримує компенсацію в разі збитку на умовах і в сумі, також визначеній у договорі. Страхувальники обирають впевненість щодо невеликих збитків замість невизначеності щодо великих збитків. Таким чином, людина зможе контролювати ризики свого життя, а компанія зможе інтегрувати вартість ризику у свій баланс шляхом мінімізації невизначеності.

У цьому процесі виникає вирішальний феномен: монетизація, або фінансіалізація, ризику. Страховик оцінює потенційну вартість збитку, а також ймовірність його настання. З цих двох даних він віднімає не лише суму премії, яку йому сплатить страхувальник, але й загальну суму, яку він сам повинен забезпечити, щоб мати можливість відшкодувати збиток, якщо він станеться. Таким чином, експертиза страхової компанії поширюється на дві сфери: управління ризиками та управління фінансами.

Серцем страхового бізнесу є ризик, а страховик виступає експертом з ризиків. У цьому відношенні ми можемо вважати, що на додаток до захисту від небезпек для життя, страховик також пропонує засоби для зменшення

самих ризиків, допомагаючи зрозуміти ризик і поширюючи ефективні методи та інструменти.

Для управління ризиками страхування використовує свій головний інструмент – статистику. Основним принципом є закон великих чисел. Для страхування автомобіля, наприклад, неможливо знати, коли застрахована особа потрапить у ДТП і наскільки серйозна. З іншого боку, ми знаємо частоту аварій у певній місцевості. Закон великих чисел говорить, що якщо «автомобільний» портфель включає достатню кількість страхувальників, то портфель матиме тенденцію поводитися як загальна середня кількість автомобілістів. Якщо ймовірність аварії в країні становить х% на рік, тоді ми знаємо, що х% портфеля постраждає від цієї шкоди – не обов'язково щороку, але в середньому. Таким чином, ми можемо мати приблизну оцінку розміру збитків за певні періоди [45].

Об’єднання ризиків – це принцип, згідно з яким усі страхувальники сплачують премії, щоб ті з них, хто зазнав збитків, отримали відшкодування. Цей принцип йде далі, об’єднуючи різні ризики між собою всередині страхової компанії (диверсифікація), а також об’єднуючи їх між страховиками (страховими пулами) і з перестраховиками. Диверсифікація дозволяє страховику зменшити обмеження на використання свого капіталу. Страхова компанія повинна гарантувати відшкодування всіх збитків, які вона покриває.

У кожній країні національні або регіональні регулятори визначають точні нормативні обмеження. Таким чином, частина капіталу блокується для створення резервів: компанія повинна інвестувати ці суми ліквідним і неризикованим способом (зокрема, у казначейські векселі), щоб бути доступними для погашення.

З липня 2020 року НБУ став регулятором страхового ринку України. Як регулятор НБУ ініціював прийняття нового Закону «Про страхування», який був прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 2021 року, набрав чинності 19 грудня 2021 року та буде введено в дію 1 січня 2024 року.

Закон замінить нині діючий закон «Про страхування», який був прийнятий ще в 1996 році, проте наразі норми якого вже не відповідають сучасним тенденціям. В порівнянні з діючим законом нове регулювання є більш детальним, хоча варто зазначити, що деякі моменти все ж мають бути врегульовані підзаконними актами НБУ. Згідно з ними, змінюються вимоги до ліцензування страховиків, оцінки їх платоспроможності та ліквідності, корпоративного управління й управління ризиками, припинення діяльності компаній та передавання страхового портфеля тощо. НБУ отримає право регулювати бухгалтерський облік їх господарських операцій за погодженням із Мінфіном. А також видавати методичні рекомендації щодо облікової політики. Закон запроваджує нові прогресивні підходи регулювання та нагляду за ринком страхування, які відповідають найкращим світовим та європейським практикам.

У 2020-2022 рр. ринок страхування ризиків розпочинає тренд на розвиток і трансформацію (рис. 2.1).

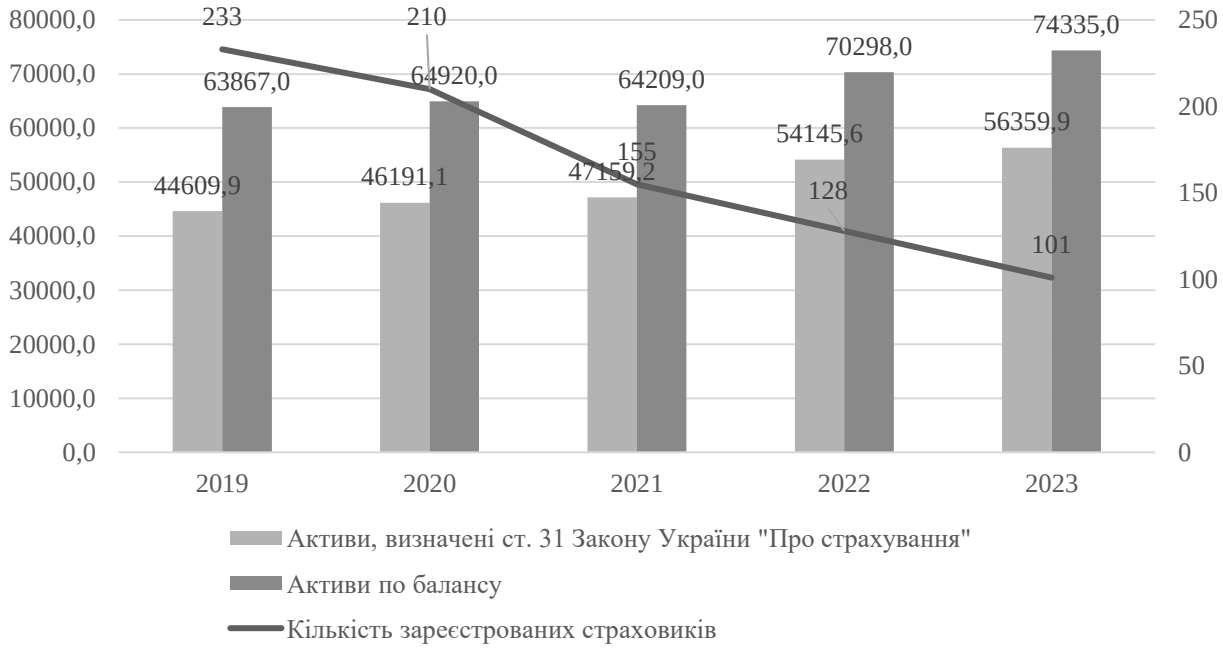

Рис. 2.1. Динаміка показників страхового ринку України, 2019-2023 рр.

У IV кварталі обсяг активів ризикових страховиків залишився незмінним, а за весь рік зріс лише на 1%. У 2023 році з Реєстру виключено 27

компаній – усі із сегмента ризикового страхування. Активи страховиків життя зросли на 4% за квартал і на 17% упродовж року. Протягом останнього кварталу валові премії з ризикового страхування зменшилися порівняно з III кварталом на 2%, однак зросли на 17% порівняно із показниками IV кварталу 2022 року. Виплати збільшилися на 15% кв/кв та на 39% р/р. Відповідно ануалізоване відношення виплат до премій у сегменті ризикового страхування незначно зросло в IV кварталі. Премії зі страхування життя значно зросли як за квартал, так і протягом року: на 22% та 19% відповідно. Водночас суттєво збільшилися й обсяги виплат: на 19% кв/кв та на 41% р/р. Рівень виплат, приведений до річного виміру, надалі зростав: у IV кварталі 2023 року був на третину вищим, ніж наприкінці 2022 року. Автомобільні види страхування (КАСКО, ОСЦПВ, “Зелена картка”) зберегли лідерство за обсягом страхових премій серед інших ризикових видів. Порівняно з аналогічним періодом торік премії автострахування зросли на 15%. Однак в останньому кварталі 2023 року обсяг валових премій автострахування дещо скоротився (на 3%), передусім через менші премії за продуктом “Зелена картка”. Пік зростання популярності цього продукту через вимушену еміграцію українців, ймовірно, вже пройдено, тоді як обсяг виплат зростає: у понад два рази за останній рік, що збільшило рівень виплат більш ніж удвічі. На 40% за рік зросли валові премії зі страхування майна та вогневих ризиків, а валові виплати – зменшилися на чверть. Попри стрімке зростання, цей продукт досі не відновився після падіння у 2022 році.

Варто відмітити, що ринок страхування поділяється на два окремі види діяльності: страхування життя та страхування, не пов’язане з життям. Страхування життя покриває ризики, пов'язані зі здоров'ям людей. Є три основні типи: смерть (страхувальник регулярно сплачує внески, а компенсація буде виплачена бенефіціарам(ам) за їх вибором у разі їх смерті); довголіття (застрахований платить внески протягом трудового життя, а після виходу на пенсію отримує компенсацію); інвалідність (застрахований платить регулярний внесок, який гарантує покриття його інвалідності, якщо

вона настане). Однією з особливостей страхування життя є те, що воно також є заощаджувальним продуктом. Страхування, крім життя, по суті захищає майно та бізнес. Ці два типи страхування надзвичайно відрізняються за принципом роботи. Страхування, відмінне від страхування життя, поділяється на численні сфери знань (транспорт, сільське господарство, перерви в бізнесі, ядерна енергія тощо), які, по суті, є технічними, і тому їх легко адаптувати з однієї географічної зони на іншу, з одного ринку на інший (рис. 2.2).

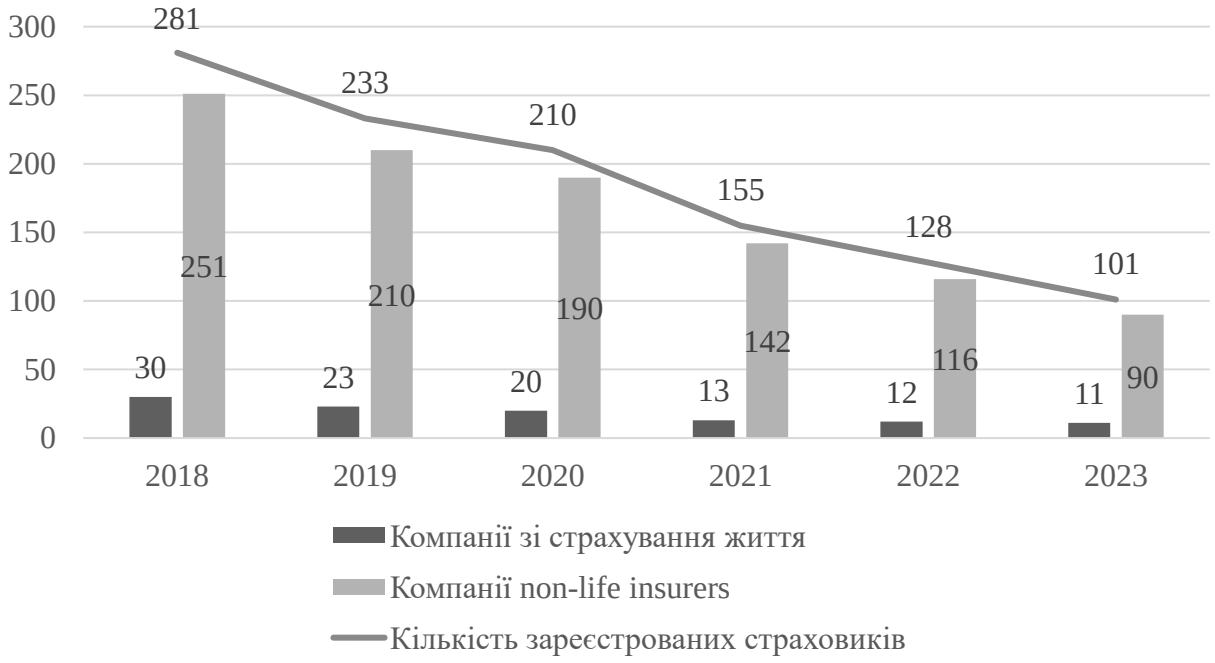

Рис. 2.2. Динаміка кількості зареєстрованих показників страхового ринку України, 2018-2022 рр.

Ринок страхування життя України у 1 півріччі 2024 року, на якому працювало 11 страховиків життя (з яких на частку ТОП-5 лідерів припадає 86% всього ринку), показує значні зміни та розвиток у різних каналах продажу. Загальний обсяг премій склав 2,5 млрд грн - ринок зріс на 15%. Обсяг страхових платежів по страхуванню життя страховиків, які надали звітність Insurance TOP, у 1 кварталі 2024 року склав понад 2 млрд грн, що на 24% більше у порівнянні з 1 півріччям 2023 року. Порівняно з 2022 роком, спостерігається зниження.

Страховиками застраховано майже 2 млн громадян. Укладено 500 тис. договорів страхування. Частка страхувальників у страхових платежах складає 87,85% від громадян-резидентів та 5,68% від юридичних осіб-резидентів.

З метою оцінки активності учасників страхового ринку розглянемо ситуацію, яка склалася з укладенням договорів (рис. 2.3).

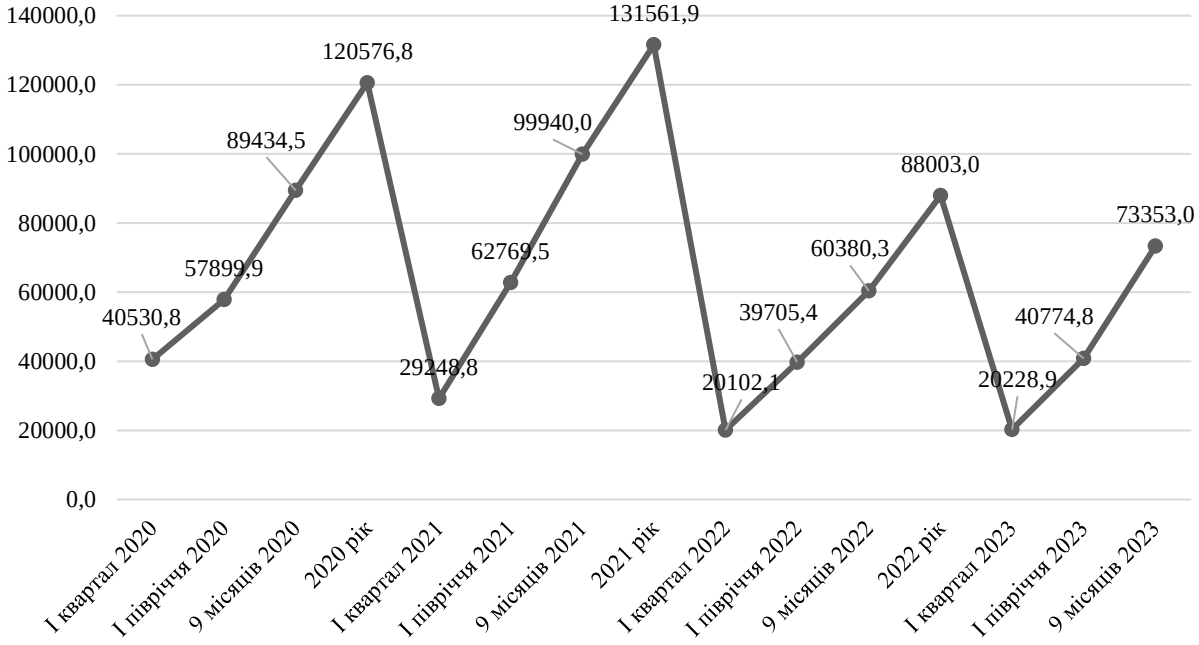

Рис. 2.3. Динаміка кількості укладених договорів страхування, тис. од.

Порівнюючи кількість укладених договорів страхування (рис. 2.3), варто відмітити, що за досліджуваний період спостерігається негативна тенденція: у І кварталі 2023 року відбулося зменшення на 20301,9 тис. од. або на 100,4 % порівняно з І кварталом 2023 року, у І півріччі 2023 року зменшення на 171125,1 тис. од. або на 42,0% порівняно з І півріччям 2023 року. Якщо порівнювати період за 9 місяців 2020-2023 року, то у 2021 році порівняно з 2020 роком збільшилася кількість на 10505,5 тис. од., або на 11,7%, у 2022 році зменшилася на 29054,2 тис. од., або на 48,1%, у 2023 році також зменшення на 16081,5 тис. од., або на 21,9%. Проте, якщо порівняти кількість укладених договорів за 9 місяців 2022 та 2023 рр., то вбачаємо тенденцію до збільшення на 12972,7 тис. од. або на 21,5%.

Отже, бачимо, що зацікавленість страхувальників в укладенні договорів в досліджуваному періоді, мала тенденцію до зростання, проте у 2022 році, військові дії на території України суттєво вплинули на результативність укладання угод.

Страхові премії визначаються ймовірністю того, що страхувальник зазнає збитків або непередбачених обставин на основі конкретних характеристик ризику, які розглядаються як показники потенційних збитків. Компанії, які вживають заходів для зниження ризику, швидше за все, спостерігатимуть зниження страхових премій (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка надходження валових страхових премій, 2019-2023, млн грн

Показник	**Період**					**Відхилення, +/–**
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	
Валові страхові премії, з них:	53001,2	45175,9	49708,0	39661,8	47014,7	-5986,5
від страхувальників-фізичних осіб	21632,0	22568,0	27912,0	24551,6	28755,0	7123,0
від перестрахувальників	12334,4	4201,8	1890,6	1131,6	1057,1	-11277,3
Валові страхові виплати, з них:	14338,3	14853,6	17958,3	13001,4	16867,3	2529,0
страхувальникам-фізичним особам	6 618,1	6 914,4	8 919,7	7 028,5	9150,7	2532,6
перестрахувальникам	2508,2	453,0	341,1	176,8	133,6	-374,6
Рівень валових виплат, %	27,1	32,9	36,1	32,8	35,9	8,8 пп

Загальний розмір валових страхових премій (табл. 2.1) на страховому ринку України зазнав зменшення у 2023 році порівняно з 2019 роком на 5986,5 млн грн. Значне зменшення валових премій відбулося за рахунок перестрахувальників майже в 12 разів. Військові дії на території України зумовили загальне зниження валових страхових премій в 2022 році порівняно з 2021 роком на 25,3%, в т.ч. від страхувальників-фізичних осіб на 13,7%, від перестрахувальників на 67,1%, від юридичних осіб на 42,4%. Загальний розмір валових страхових виплат також мав суттєве зниження у 2022 році

порівняно з 2021 роком на 38,1%, хоча в 2023 році мав тенденцію до збільшення.

Водночас відношення страхових виплат до премій (рівень валових виплат), за досліджуваний період мало тенденцію до зростання і досягло рекордного значення у 2021 році 36,1%. Проте у 2022 році відбулося зменшення на 3,3%. Такий значний ріст ступеня виплат опосередковано підтверджує про посилення конкуренції за клієнтів, а з іншого боку, тенденція до зростання відносного рівня виплат призводить до загрози фінансової стійкості самих страхових компаній щодо страхування ризиків, оскільки погіршується їх спромога генерувати прибутковість та втримувати несталий баланс між обсягами страхових виплат та премій.

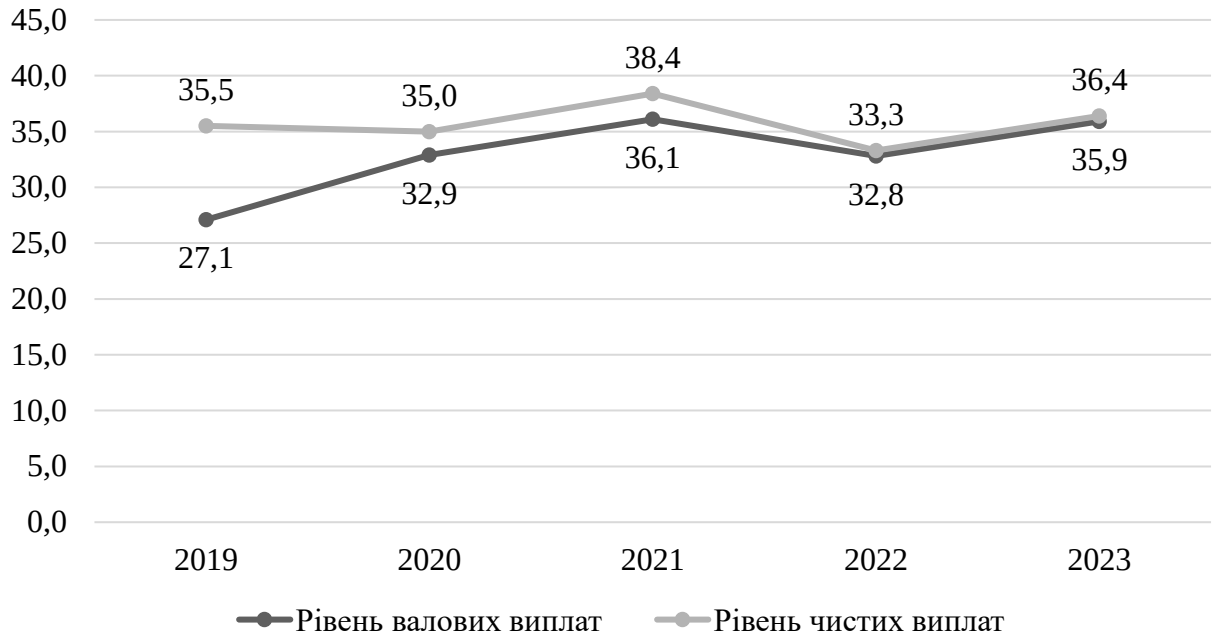

Рис. 2.4. Рівень валових виплат та рівень чистих виплат, %

Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих виплат до чистих премій) перевищує рівень валових виплат (відношення валових виплат до валових премій) за досліджуваний період, оскільки при розрахунку не враховується частка страхових виплат, що сплачуються за договорами внутрішнього перестрахування ризиків на ринку. Із зазначених вище даних, розмір валових страхових премій від перестрахувальників та чистих

страхових премій від перестрахувальників мають незначний відсоток у загальній структурі валових премій та виплат страхових компаній у 2022 році – 2,9% та 2,5% відповідно.

Щоб зрозуміти важливість відносин між страховиками та фінансовими ринками, ми повинні розуміти специфіку страхового сектору: він працює протилежними темпам порівняно з рештою економіки. Якщо компанії повинні спочатку інвестувати, щоб отримати прибуток, страхова компанія спочатку збирає премію, перш ніж мати претензії для виплати. Всупереч поширеній думці, співвідношення між зібраними преміями та виплаченим відшкодуванням не завжди є вигідним для страховика, особливо в сферах високої конкуренції, таких як страхування автомобілів. Тоді страховики отримують більшу частину свого прибутку саме від інвестування готівки, доступної в період між сплатою премії та відшкодуванням претензії. На відміну від будь-якої підприємницької діяльності у страхових компаніях для визначення реального фінансового результату формують не лише специфічну систему фінансових показників, що містять дані про сукупність доходів та витрат страховика, а й створюють страхові резерви. Звідси виникає згадане вище питання нормативного визначення обов'язкових резервів (рис. 2.5).

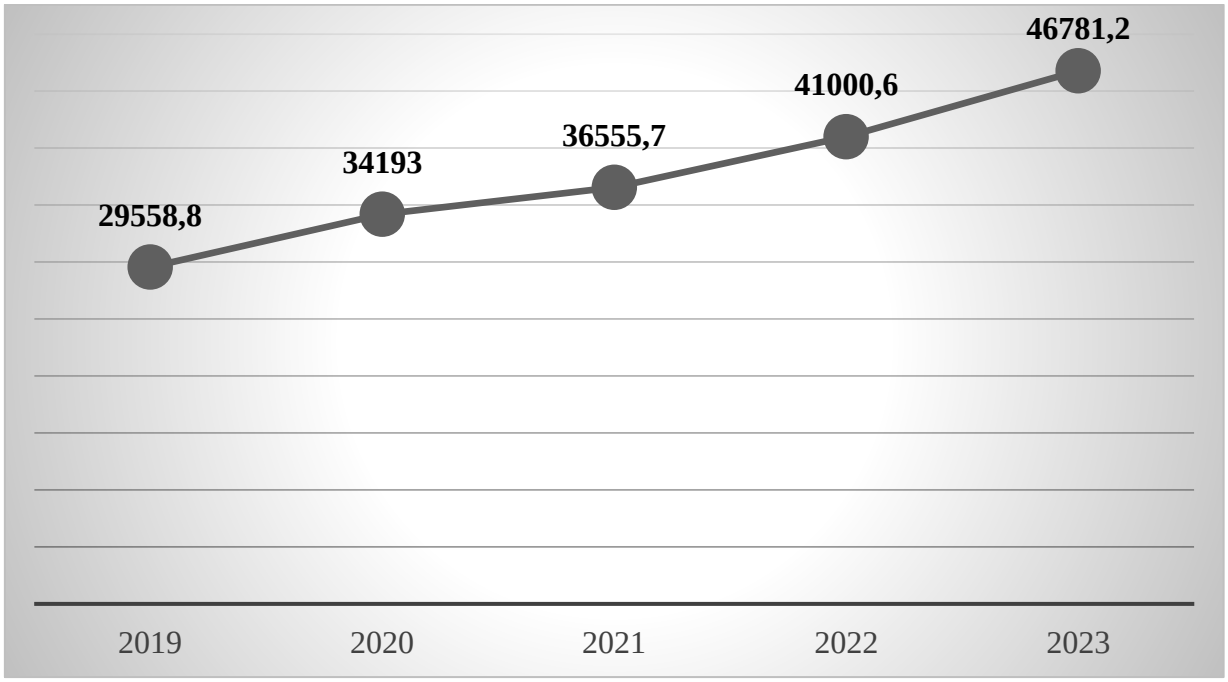

Рис. 2.5. Динаміка страхових резервів страхових компаній, млн грн

Страхові резерви, за досліджуваний період мають стрімку динаміку до збільшення на 52,0% в 2022 році порівняно з 2021 р., що свідчить про своєчасне забезпечення гарантій виплат страхового відшкодування і страхових сум.

У результаті страховий менеджмент, як загальний, так і фінансовий, змушений мати справу з ризиком нестачі зібраної страхової премії та сформованого страхового фонду на майбутні виплати за укладеними договорами страхування, тобто з ризиком неплатоспроможності. Цей ризик є специфічним для страхового бізнесу. З урахуванням цієї специфіки фінансовий менеджмент у страховому бізнесі можна визначити як управління залученими і власними фінансами для досягнення стратегічної мети бізнесу при дотриманні нормативних вимог до фінансової стійкості страхової компанії [18].

Однак вплив страхування виходить далеко за межі економіки. Це дозволяє кожному жити безпечніше, менше піддаватися впливу життєвих примх. Страхування життя допомагає покращити доступ до медичної допомоги та сприяє профілактиці. Страхування цивільної безпеки пропонує гарантію в разі нещасного випадку для всіх громадян і таким чином сприяє миру та соціальній довірі. Таким чином, у певних секторах вона відіграє роль, яка доповнює роль держави.

2.2. Фінансова безпека як основа функціонування страхового ринку

Варто відмітити, що роль страхового ринку займає основне місце в питанні залучення інвестиційних ресурсів, оскільки страхові компанії формують довгострокові фінансові ресурси, які безпосередньо можуть бути використані в економіці. У зарубіжних країнах інвестиції від страхування є основною рушійною силою економічного росту, джерелом фінансового забезпечення економіки країни та отримання позитивних результатів діяльності страховими компаніями.

Ефективна діяльність страхових компаній, нарощення обсягів залучених ними фінансових ресурсів створюють сприятливі передумови для розвитку економіки в цілому, завдяки тому, що страхові фонди спрямовуються на інвестування найважливіших об’єктів через безпосередню участь страхових компаній у кредитуванні або прямому інвестуванні різних виробничих та соціальних об’єктів.

В Україні ситуація із інвестиціями залученими від страхування діаметрально протилежна ситуації у зарубіжних країна (табл. 2.3). Розглянемо в динаміці, частку інвестицій страхових компаній в економіку України у загальній сумі капітальних інвестицій.

Таблиця 2.3

Частка інвестицій страхових компаній в економіку України у загальній сумі капітальних інвестицій

Показник	2019	2020	2021	2022	9 місяців 2023	Темп росту (зменшення) 2022 р. до 2019 р., %
Інвестиції страхових компаній в економіку України за напрямами, визначеними КМУ, млн. грн.	61,4	0,9	31,9	99,0	93,3	62,0
- розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій;	59,3	0,4	2,1	3,0	2,8	-33,3
- розвиток інфраструктури туризму;	2,2	0,5	29,8	30,7	22,4	7,2
- будівництво житла.	-	-	-	5,8	5,7	5,8
Частка інвестицій СК у загальній сумі капітальних інвестицій, %	0,028	0,00033	0,0088	0,022	0,028	-0,006 в.п.

Розглянувши в динаміці, частку інвестицій страхових компаній в економіку України можна зробити висновок про кризову ситуацію в Україні із страховими інвестиціями. Так, з 2019 р. до 2022 р. їх річний обсяг коливався від 99,0 в 2022р до 0,9 млн грн. в 2020 р., а частка інвестицій страхових компаній у загальній сумі капітальних інвестицій – від 0,00033 до 0,28 %. Основними напрямами інвестування, що визначені у положенні КМУ були: розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування,

іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій – від 59,3 млн грн у 2019 році до 0,4 млн грн у 2020 році; розвиток інфраструктури туризму – від 0,5 млн грн у 2020 році до 30,7 млн грн у 2022 році. Зважаючи на зазначене, варто відмітити, що вкладення інвестицій страховими компаніями в економіку України має нестабільну тенденцію [4].

Хоча вартим уваги є те, що це не позначилось на загальній ефективності фінансової діяльності страхових компаній (рис. 2.6).

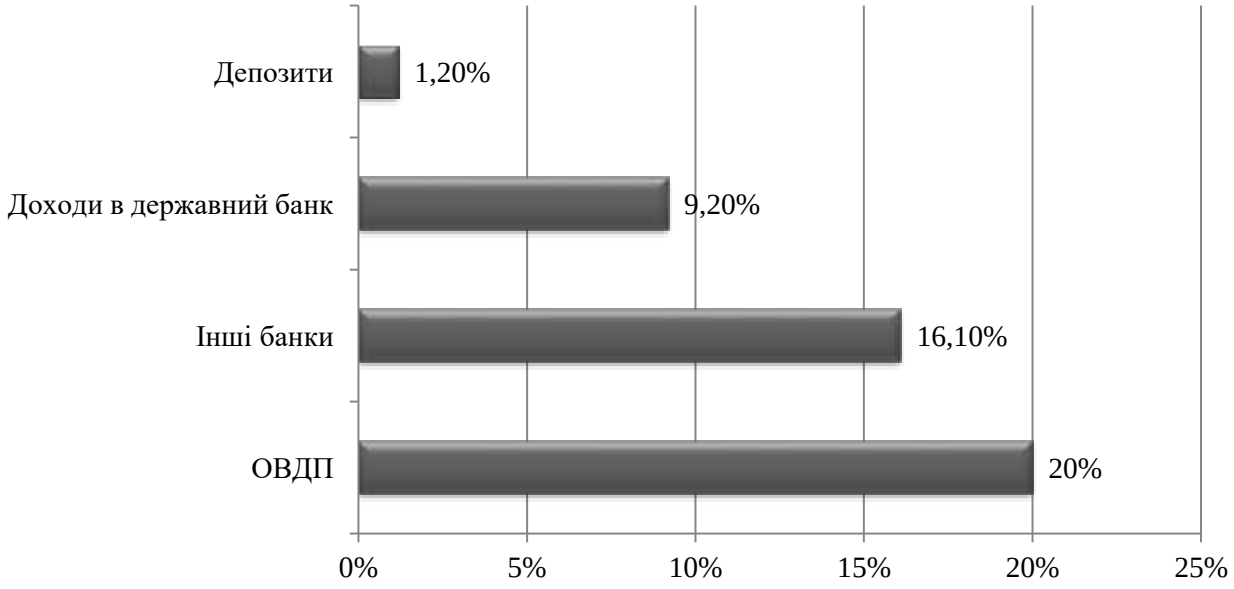

Рис. 2.6. **Пріоритети інвестиційних вкладень страхових компаній за 9 місяців 2019-2023 р.**

Також, варто відмітити, що за досліджуваний період страхові компаній змінили свої напрями інвестування, так як в банківських установах високий ризик втрати коштів, саме тому, напрями інвестування страховиків зосередилися на облігаціях внутрішньої державної позики.

Перестрахування ризиків за межами України провокує відплив грошових ресурсів у вигляді перестрахувальних премій за кордон, а також недостатнє проведення контролю та моніторингу за діяльністю перестраховиків-нерезидентів з боку державних фіскальних органів України.

Отже, варто відмітити, що вітчизняні страхові компанії, в більшості, перестраховують свої ризики в країнах членах Європейського Союзу.

Найбільша частка страхових платежів, а саме 16,9% та 15,5% відповідно належить відповідно Швейцарії та Великобританії. Системними іноземними перестраховими компаніями, які проваджують свою діяльність на теренах України є Swiss Re, Muenich Re, Hannover Re, котрі, на відміну від українських, чітко дотримуються умов договору на засадах справедливості та відповідності [4].

У процесі аналізу стану та розвитку страхового ринку важливе місце відводиться оцінюванню рівня конкуренції на ринку та концентрації страхової системи. Але, беручи до уваги той факт, що вітчизняний страховий ринок наразі представлений в більшій мірі, саме ризиковим страхуванням, ми проведемо більш детальний розгляд концентрації та рівня конкуренції страхового ринку в сегменті «non-Life» страхування (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Концентрація ринку ризикового страхування за період з 2018-2023 рр., %

Перші (Top)	СК «non-Life»					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість компаній, од.	345	325	312	271	261	251
Top 3	13,5	15,6	14,7	18,9	21,3	15,0
Top 10	30,7	35,0	36,3	44,6	43,8	39,6
Top 20	50,3	53,8	60,3	62,7	62,9	61,9
Top 50	77,5	78,8	85,0	85,9	88,0	88,4
Top 100	92,1	93,4	96,1	96,9	97,6	97,9
Top 200	99,2	99,5	99,9	99,9	99,5	99,7
Загалом по ринку	100	100	100	100	100	100,0

Отже, можемо зробити висновок, що незважаючи на тенденцію до зменшення в кількості страхових компаній, котрі займаються ризиковим страхуванням, практично на ринку страхування, протягом 2019-2013 рр., основна частка валових страхових премій припадає в середньому 99,6% – на ТОП 200 страховиків «non-Life» (в середньому 65,6% всіх СК «non-Life»), які акумулюють кошти.

Варто зазначии, що по ринку ризикових видів страхування Індекс Герфіндаля – Гіршмана (HHI) у 2022 р. складав 305,27 (у 2021 році – 280,74).

В цілому по ринку страхування даний індекс надбав 272,07 (у 2020 році – 245,09).

На рис. 2.7, розглянемо конкурентну позиція страховиків України з ризикових видів страхування, які формують ТОР-10.

Рис. 2.7. **Конкурентна позиція страховиків з ризикового страхування за основними показниками (І півріччя 2019 р.), %**

Отже, можемо зробити висновок, що відповідно до рейтингу страховиків, перші ТОП 10 страхових компаній в досить повній мірі забезпечують розвиток ринку за основними показниками своєї діяльності, а саме в межах 57-68 % від загального ринку.

Така ситуація, з однієї сторони є позитивною, а з іншої при згортанні своєї діяльності з фінансового ринку системних компаній, або порушенні їх фінансової платоспроможності та стійкості збільшується ризик настання фінансової рівноваги, що може спричинити прямі загрози фінансовій безпеці страхового ринку України. Забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки страхового ринку є одним з найважливіших у діяльності страховиків.

Проте, негативною нині є ситуація з демографічним станом нашої країни, що в більшій мірі пов'язано з міграцією нашого працездатного населення в інші країни.

Зростання курсу дол. США також є негативним, тому що з постійним підвищенням курсу, зменшується купівельний попит населення, а як наслідок зменшення виробництва всіх сфер економіки, включаючи страхову галузь.

В таблиці 2.5 нами наведено динаміку індикаторів фінансової безпеки страховиків України.

Таблиця 2.5

Динаміка індикаторів фінансової безпеки страхового сектору України за період з 2019 по 2023 рр.

Показник	Рік					Оптимальне значення
	2019	2020	2021	2022	2023	
Показник проникнення страхування, %	1,95	1,68	1,50	1,47	1,45	8-12
Показник «щільності страхування», дол. США	76,35	36,19	28,36	30,38	37,52	не менше 140
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	8,64	8,07	7,35	7,84	6,71	не менше 30
Рівень страхових виплат, %	16,23	18,92	27,23	25,13	24,26	не менше 30
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	5,70	5,72	8,51	11,27	7,81	не більше 25

Для унаочнення наведених даних наведемо рисунки, на котрих зображено динаміку визначених індикаторів фінансової безпеки страхового ринку (рис. 2.8 – рис. 2.12).

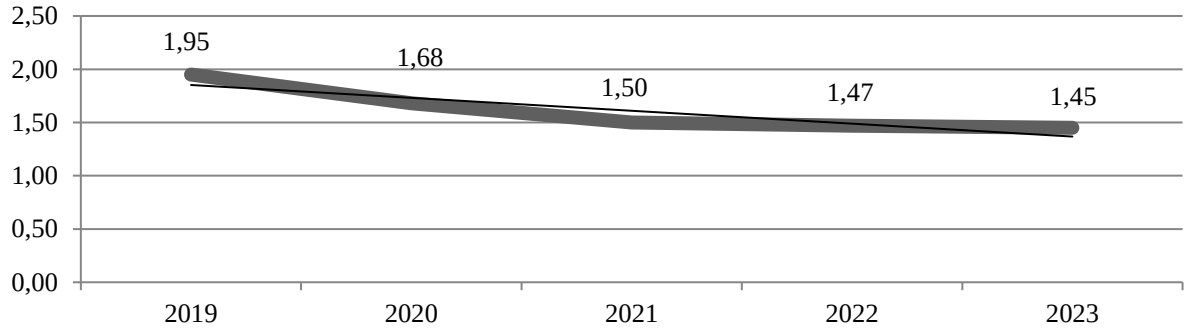

Рис. 2.8. **Динаміка показника проникнення страхування за період з 2019 по 2022 рр.**

Головним макроекономічним індикатором розвитку страхового ринку є показник проникнення страхування (співвідношення валових страхових премій до ВВП), який з 2018 по 2023 рр. має тенденцію до зниження з 1,95 до 1,45 %. Це свідчить про те, що страхування не має змоги впливати на розвиток економіки та соціально-економічний розвиток. Даний показник значно нижчий ніж у розвинутих країнах, де він має значення від 3 до 10%.

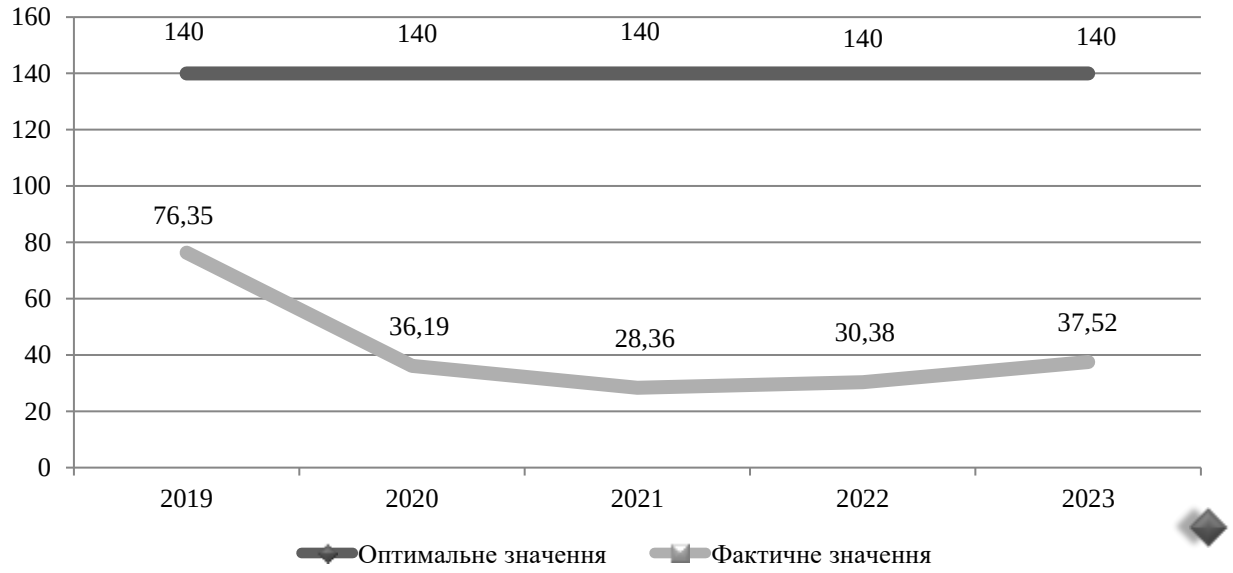

Рис. 2.9. **Динаміка показника «щільності страхування», дол. США за період з 2019 по 2023 рр.**

Важливим показником ринку страхування є щільність страхування, який характеризує розмір страхових премій на душу населення та рівень споживання страхових послуг. Протягом 2019-2023 рр. індикатор коливається, що характерно зменшенням до 2020 року і поступовим збільшенням з 2021 року. В Україні розмір страхових премій у розрахунку на душу населення є значно нижче від встановленої норми. Тому виходячи з цього можемо говорити про недостатній розвиток страхової галузі нашої країни та низький рівень споживання страхових послуг в Україні.

Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій протягом досліджуваного періоду не відповідала оптимальному значенню та мала тенденцію до невеликих коливань.

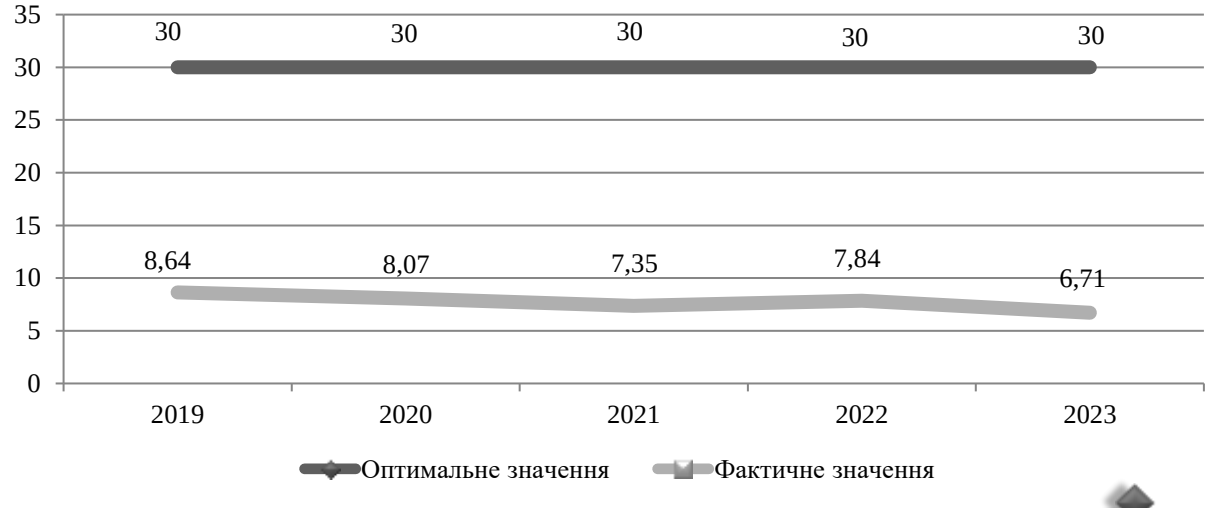

Рис. 2.10. **Динаміка частки довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних премій за період з 2019 по 2023 рр., %**

Основний напрямок даного показника спрямований на зниження. Це свідчить про диспропорцію розвитку страхового ринку України.

Перевага надається розвитку ризикового страхування, оскільки страхування життя займає в середньому лише 8-7 % в загальному обсязі страхових премій за весь досліджуваний період. Дана ситуація є наслідком низького соціального рівня розвитку, недовіри населення до страхових компаній.

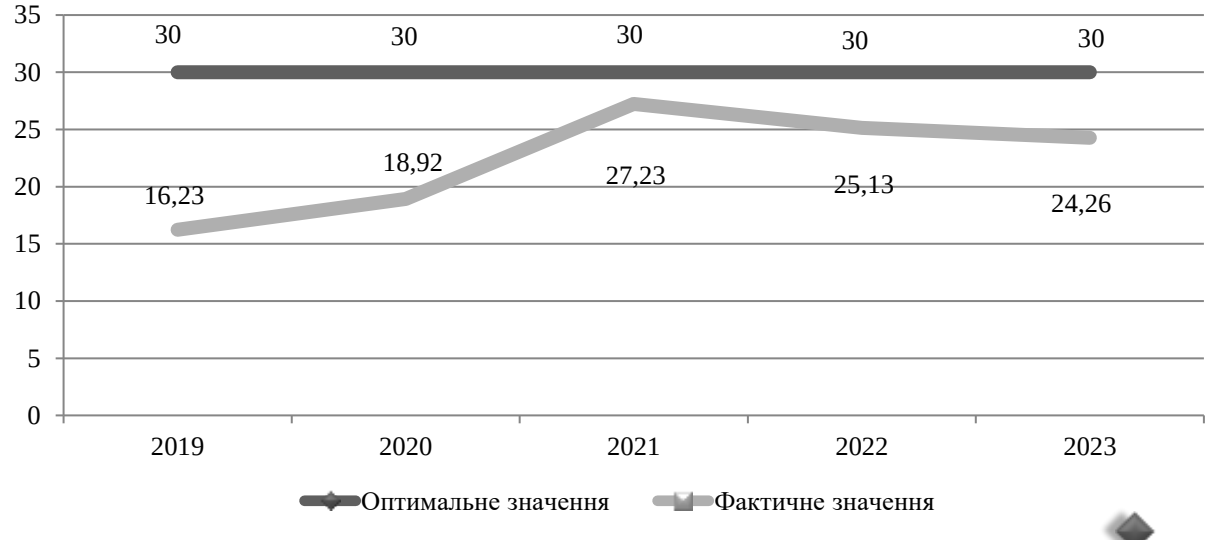

Рис. 2.11. **Динаміка рівня страхових виплат за період з 2019-2023 рр., %**

Показник рівня страхових виплат не відповідав оптимальному значенню протягом п’яти досліджуваних років, лише тільки у 2016 році він

наблизився до бажаного результату, але для виконання нормативу було недостатньо 2,77%. Негативною тенденцією також є зниження цього показника протягом 2021-2022 рр.

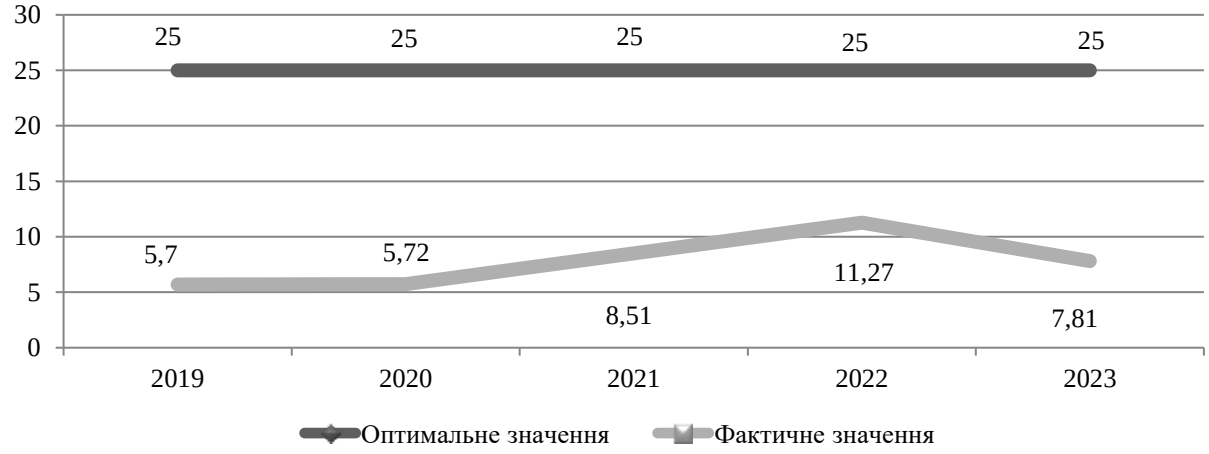

Рис. 2.12. **Динаміка частки премій, що належать перестраховикам-нерезидентам за період з 2019 по 2023 рр., %**

Спостерігаючи за показником частки премій, що належать перестраховикам-нерезидентам можна зробити висновок, що в цілому індикатор відповідає оптимальному значенню (не більше 25%). Проте для українських страхових компаній це не завжди на краще, адже перестрахування в нерезидентів гарантує не лише страховикові, але й страхувальникові, у тому числі державі, виплату за великими збитками і стабільність їх фінансового положення. Аналогічної гарантії вітчизняні перестрахові компанії на сьогодні забезпечити не можуть.

Отже, страхові компанії останні роки займають друге місце серед посередників фінансового ринку, що свідчить про зменшення їх активів. Обсяг страхових премій та виплат з кожним роком збільшується, що свідчить про поступове зростання населення до страхування, але й про збільшення ризиків виникнення страхових випадків. Більшість показників мають тенденцію до коливань, деякі з них не відповідають нормативним значенням. Це свідчить про низький рівень фінансової безпеки страхового ринку і першочергову необхідність його збільшення.

РОЗДІЛ 3.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Діяльність страхового ринку спрямована на ефективне та результативне використання власних ресурсів (капіталу) в залежності від величини і характеру прийнятих ризиків, зростання обсягу зібраних страхових премій за рахунок підвищення довіри населення до страхових компаній; зміцнення фінансового становища тощо.

Безпека будь-якої системи, у тому числі й страхової компанії, обумовлена сукупністю певних дій та їх результатів, що різноманітні за своїм характером, способом реалізації, складом учасників, ресурсами, що використовуються тощо. Фінансова безпека страхової компанії є довгостроковою характеристикою фінансового стану страхової компанії.

Надійні позиції страхових компаній на ринку страхових послуг в умовах поглиблення світових інтеграційних процесів здатна забезпечити ефективна система управління фінансовою безпекою.

Система управління фінансовою безпекою страхової компанії – це сукупність підсистем, елементів, блоків (разом з їх зв’язками, взаємодіями), що входять в систему і визначають її функціональність, стійкість, маневреність, адаптивність та комунікативність. Під функціональністю системи розуміємо її здатність підтримувати внутрішньосистемні зв’язки на такому рівні, який би забезпечував належне виконання конкретних функцій.

Не менш важливою в управлінських процесах є практика дотримання вихідних положень, зокрема принципів безпечності, прибутковості, ліквідності, повернення, диверсифікації.

Одним із основних етапів у процесі дослідження фінансової безпеки страхового ринку є аналіз та усунення факторів, які викликають фінансову небезпеку. При розгляді можливостей витіснення дестабілізуючих факторів фінансової безпеки страхового ринку, нами було взято до уваги кореляційно-

регресійний аналіз, котрий має на меті встановлення причинних залежностей між різного роду явищами та процесами. Тому, було прийнято рішення спробувати використати економіко-математичне моделювання для визначення основних факторів впливу на розвиток страхового ринку країни.

У ході дослідження нами була побудована багатофакторна економіко-математична модель. Для побудови такої моделі, досить важливим кроком є обрання показників, які досить точно характеризують фінансову безпеку страхового сектору економіки. Враховуючи факт забезпечення саме страховими організаціями розвитку ринку страхування, треба обирати фактори забезпечення фінансової стійкості головних суб'єктів ринку, тобто страховиків. Аспектів котрі демонструють рівень захищеності страховика існує досить велике різноманіття. Але, головним із них, на нашу думку є фактор отримання прибутку від проведеної діяльності. Також варто зауважити, що прибуток являється сукупним по ринку страхових послуг.

Першим етапом у моделюванні є обрання залежної та факторної ознаки. Таким чином, у нашому дослідженні залежною змінною (Y) виступає прибуток страховиків України.

При обранні факторів впливу (Xn) на визначену змінну, нами були обрані екзогенні та ендогенні фактори.

До ендогенних факторів в проведенні розрахунків ми віднесли: власний капітал страховиків; загальний розмір активів страховиків; страхові резерви страхових компаній; частка валових страхових премій у ВВП; рівень чистих виплат.

До екзогенних факторів ми включили наступні показники: облікова ставка НБУ; валютний курс гривні до долара; рівень рентабельності підприємств; прямі іноземні інвестиції.

Період дослідження складає 17 років і охоплює період з 2001 по 2017 рр. Для проведення розрахунків та розробку моделі нами було обрано програму Statistica [9]. В табл. 3.3 наведено масив вхідних статистичних даних, котрий був нами використаний під час побудови регресійної моделі.

Таблиця 3.1

Динаміка факторів впливу на прибуток страховиків України

Рік	Прибуток страховиків, млн. грн.	Розмір активів страховиків, млн. грн.	Страхові резерви, млн. грн.	Частка валових страхових премій у ВВП, %	Власний капітал страховиків, млн. грн.	Рівень чистих виплат, %	Валютний курс, грн/дол.	Облікова ставка, %	Рівень рентабельності підприємств, %	Прямі іноземні інвестиції (% від ВВП)
	У	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9
2001	802	2269,3	3007,4	0,37	1053,8	16,0	5	13	4,0	2,1
2002	940,2	4314,6	5329,4	1,97	3176,9	14,2	5	7	4,2	1,6
2003	1913,2	10457,4	9028,9	3,42	6919,8	11,6	5,32	8	4,3	2,8
2004	3175,2	20012,8	17543,4	5,63	11763,8	14,6	5,33	9	6,4	2,6
2005	3336,9	20920,1	12346,5	2,86	13641.2	26	5,33	10	7,0	9,1
2006	1954	23994,6	15296,1	2,54	17488,9	26,5	5,30	9	6,6	5,2
2007	2584,6	32213,0	12639,0	2,51	21070,6	31,4	5,05	8	6,8	7,1
2008	2564,7	41930,5	10904,1	2,53	26518,4	40,9	5,05	12	3,9	5,9
2009	-957,1	41970,1	10141,3	2,24	27978,7	50	5,85	10	3,3	4,1
2010	1235,4	45234,6	11371,8	2,13	28092,2	44,2	7,71	8	4,0	4,7
2011	4287,7	48122,7	11179,3	1,72	30579,5	26,2	7,98	8	5,9	4,4
2012	6049,6	56224,7	12577,6	1,53	35555,1	24,5	7,96	8	5,0	4,7
2013	5718,6	66387,2	14435,7	1,95	40207,6	21,2	8,24	7	3,9	2,5
2014	3215,0	70261,2	15828,0	1,68	41830,3	26,3	16,3	14	-4,1	0,6
2015	-452,7	60729,1	18376,3	1,50	34825,7	34	24,4	22	1,0	3,4
2016	689,2	56075,6	20936,7	1,47	28620,8	32,3	27,1	14	7,4	3,7
2017	234,7	57381,0	22864,4	1,45	27300,8	36	27,3	15	4,35	2,2

В процесі роботи, нами була здійснена перевірка гіпотези про нормальність розподілу вихідної вибірки даних, задля того, щоб наші отримані в подальшому розрахунки мали достовірність [8]. Вказана перевірка була здійснена за допомогою критерію середнього абсолютного відхилення.

Також одним з головних етапів побудови регресійної моделі є перевірка значень факторів на наявність суттєвих погрішностей. Тому ми провели перевірку нашої моделі на мультиколінеарність. Взагалі даний показник показує наявність лінійної залежності, або ж сильної кореляції, між

двома чи більше пояснювальними змінними [29]. Іншими словами, присутність мультиколінеарності не дає змогу повноцінно оцінити вплив кожного фактору на результуючу ознаку, в нашому випадку прибуток страхових організацій.

В моделі було виявлено мультиколінеарність, наявність якої в подальших розрахунках, суттєво б погіршила результати дослідження.

Тому шляхом поступового виключення факторних ознак, котрі спричиняють появу мультиколінеарності, нами було прийнято рішення залишити 5 із 9 факторних ознак. Підтвердженням відсутності мультиколінеарності в моделі є одержана кореляційна матриця(табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Кореляційна матриця з вирахуванням факторів, котрі спричиняють мультиколінеарність

Змінна	x2	X8	X7	X9	X3	y
x2	1	0,39	0,30	0,11	0,26	-0,10
X8	0,39	1	0,00	0,45	0,33	0,28
X7	0,30	-0,00	1	-0,21	-0,34	-0,29
X9	0,11	0,45	-0,21	1	0,16	0,56
X3	0,26	0,33	-0,34	0,16	1	0,71
y	-0,10	0,28	-0,29	0,56	0,71	1

Підсумуємо, що після виключення факторних ознак, в подальших розрахунках, а саме для побудови кореляційно-регресійного аналізу, ми залишили наступні фактори: страхові резерви; частка валових страхових премій у ВВП; облікова ставка; рівень рентабельності підприємств; прямі іноземні інвестиції.

Статистична залежність характеризує залежність, коли при зміні однієї випадкової величини змінюється закон розподілу ймовірностей іншої [29].

Варто зауважити, що у створеній моделі три фактори здійснюють статистично значущий вплив на прибуток страховиків (страхові резерви, частка валових страхових премій у ВВП та прямі іноземні інвестиції), так як

їх значення мають червоний колір, що відповідно до програми Statistica, означає статистичну залежність даних.

Крім того, відповідно до розрахунків значення критерію Фішера (F-крит.) вся модель також є статистично значимою. Близькість коефіцієнта кореляції до одиниці (r=0,930) свідчить про тісний лінійний зв'язок факторів і результуючого показника.

Також одним з головних етапів здійснення регресійного аналізу є перевірка якості побудованої моделі шляхом розрахунку різниці між реальним та змодельованим значенням Y. Така різниця повинна бути мінімальною.

З приводу розрахунку Y змодельованого, можемо уточнити, що даний показник знаходиться шляхом підстановки початкових значень факторних ознак в отримане рівняння типу:

$$Y=a+bn\ xn+\varepsilon, \quad (3.1)$$

де Y – досліджувана змінна; a – вільний член рівняння; bn – параметр моделі; xn – незалежні змінні; ε – випадкова складова регресійного рівняння.

У результаті проведених розрахунків, змодельоване значення результативної ознаки, тобто загального прибутку страховиків України хоча і відрізняється від фактичного, але все ж таки до 2009 років майже в повній мірі співпадали.

Починаючи з 2010 року різниця між розрахованим значенням та реальним, мала досить високу різницю, що дає змогу нам, стверджувати, про не в повній мірі достатню якість побудованої моделі.

У результаті проведених розрахунків нами було отримано наступну регресійну модель:

$$Y = 7249{,}59 – 0{,}43 \times X2 + 0{,}84 \times X3 + 0{,}24 \times X7 – 0{,}07 \times X8 + 0{,}55 \times X9 \quad (3.2)$$

Отже, узагальнюючи подану вище інформацію, можемо стверджувати, що відповідно до отриманої моделі саме частка валових страхових премій у ВВП, обсяги страхових резервів і прямі іноземні інвестиції мають значний

вплив на прибуток страховиків, а отже і на фінансову безпеку страхових компаній в цілому.

Якщо аналізувати саме регресійне рівняння, з приводу отриманих факторів, то можемо узагальнити:

– при збільшенні страхових резервів на 1 млн. грн., прибуток страхових організацій зменшиться на 43%;

– при збільшенні частки валових страхових премій у ВВП на 1 % загальний прибуток по страховому ринку збільшиться на 0,84 млн. грн.;

– при збільшенні облікової ставки на 1%, прибуток вітчизняних страховиків збільшиться на 0,24 млн. грн.;

– при збільшенні рівня рентабельності підприємств на 1%, прибуток вітчизняних страховиків зменшиться на 0,07 млн. грн.;

– при збільшенні прямих іноземних інвестицій на 1%, прибуток вітчизняних страховиків збільшиться на 0,55 млн. грн.

Також важливим моментом в процесі моделювання є прогнозування результативної ознаки. Тому нами було визначено прогнозні значення незалежних змінних за наступною формулою [52]:

$$y_{прог} = y_п * \overline{T}_{зр^т} \quad (3.3)$$

де $y_{прог}$ – прогнозне значення результативної ознаки; y_n – останнє спостереження в досліджуваному ряді даних; $T_{зр}$ – середній темп зростання, розрахований за середньою геометричною; t – період прогнозування.

Тому провівши всі належні розрахунки, ми отримали прогнозне значення загального прибутку страховиків України на 2018 рік, котре становить 6991,35 млн. грн.

Виходячи з отриманого результату, можемо зробити висновок, щодо покращення фінансових результатів вітчизняних страхових компаній. Враховуючи той факт, що вже на кінець 2017 року прибуток страховиків України мав відмітку в 234,7 млн. грн., то прогнозне значення має позитивне значення, а саме 6991,35 млн. грн., можна зробити наступні висновки:

– ринок страхових послуг після двох економічних криз, а саме 2008 та 2014 років, постійно демонструє відновлення своєї діяльності;

– отримання прибутку страховими компаніями, забезпечує їм стабільну діяльність в найближчі роки існування, а отже ефективність від проведення страхової діяльності;

– наявність прибутку, як вже раніше зазначалося є одним з постулатів фінансової безпеки ринку, тому в нинішніх умовах ринок страхових послуг має більший рівень захищеності, а отже забезпечує і фінансову безпеку країни в цілому в порівнянні з минулими роками.

Спираючись на отримані результати регресійної моделі, можемо підсумувати, що з обраних для моделювання показників, найбільш впливовішими виявилися фактори як екзогенного, так і ендогенного впливу.

До макроекономічних факторів впливу на загальний прибуток страхових організацій, згідно отриманої моделі, відноситься облікова ставка, рівень інфляції та прямі іноземні інвестиції. Внутрішніми, найбільш впливовими факторами, виявилися страхові резерви та частка страхових премій у ВВП.

Макроекономічні показники мають значний вплив не лише на страховий ринок, а й на всі сфери фінансово-економічної діяльності держави. Саме тому покращення даних показників, в першу чергу мають провадити саме державні органи влади.

Щодо внутрішніх показників, варто узагальнити, що саме від їх ефективного ведення діяльності страхової компанії, буде залежати позитивний результат достатнього рівня прибутку, який в свою чергу, має забезпечити фінансовий стан вітчизняного страхового сегменту. Адже головним пріоритетним завданням постає удосконалення фінансової безпеки страхового ринку.

Перспективи розвитку страхової галузі потребують докорінних змін у системі підготовки та забезпечення кадрами учасників страхового ринку.

За прогнозами експертів, протягом 2025 р. у діяльності страхового ринку України очікуються наступні зміни:

1. Перерозподіл страхового ринку. Кількість страхових компаній буде зменшуватися, не витримавши конкуренції та нових регулятивних вимог. При цьому темпи зростання основних показників діяльності страховиків зберігатимуться. Хоча в цьому сенсі багато що залежить від регулятора – його подальших дій, зокрема щодо "чистки" ринку від недобросовісних страховиків, що не виконують чи не мають можливості виконувати свої зобов'язання за укладеними договорами. Процес очищення ринку пройде набагато швидше у разі прийняття закону про "спліт" та передачі функцій регулятора Нацбанку, що передбачено Меморандумом співпраці між Україною та Міжнародним валютним фондом [69].

2. Підвищення попиту на медичне страхування. Якщо щорічний приріст медичного страхування протягом останніх 5 років становив близько 15%, то в 2025 році очікується його приріст до 35%. Збільшення відбудеться з декількох причин:

— зростання цін на медикаменти і обслуговування у клініках;

— вітчизняні компанії все частіше впроваджують соціальні пакети для залучення й утримання персоналу;

— реформа державної охорони здоров'я, яка дозволить медичному страхуванню стати, практично, єдиним дієвим способом отримувати якісну медичну допомогу.

3. Глобалізація страхового ринку. Процеси формування глобального середовища безпосередньо впливають на розвиток, інформатизацію і функціонування національних страхових ринків, у тому числі на страховий ринок України. Країна, яка не враховує глобальних аспектів розвитку страхової сфери, ризикує залишитися далеко позаду від лідерів світового страхового ринку та не зможе претендувати на взаємовигідне партнерство в міжнародному співтоваристві.

Глобалізація страхового ринку проглядається протягом останніх років і, судячи з усього, буде продовжуватися. ТОП 20 страховиків володіють 80% всього українського страхового ринку. Щороку покидають ринок дрібні компанії і їх портфелі відразу ж "поглинаються" лідерами ринку. Це ще більше прискорює процес концентрації ринку топовими страховиками [67].

4. Поява нових страхових продуктів.

4.1. Кібер-страхування. Доволі новим і мало дослідженим на вітчизняному страховому ринку є кібер-страхування. Під IT та кібер-ризиком мається на увазі будь-який ризик що призводить до фінансових втрат, знищення або погіршення репутації банку у результаті виходу з ладу IT систем, систем інформаційної безпеки [28].

4.2. Insuretech – молода технологічна галузь, сконцентрована на розробці IT-рішень у сфері страхування. Це можуть бути як сервіси для споживачів, так і інструменти для роботи insurance-фахівців [26].

4.3. P2P-страхування і мікрострахування. Найвідоміший приклад страхування peer-to-peer – ізраїльсько-американський Lemonade. Його мета – змінити уявлення своїх клієнтів про страхування як про довгостроковий і бюрократичний процес, надаючи послуги майнового страхування за допомогою мобільного додатку. У разі настання страхового випадку клієнт Lemonade використовує камеру свого мобільного телефону, щоб зробити фотознімки збитків або записати відео [80].

5. Накопичувальне пенсійне страхування. На державному рівні впровадження накопичувального пенсійного страхування в Україні передбачалося з 1 січня 2019 року. Згідно з проектом закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо справедливого механізму нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", Міністерство соціальної політики запропонувало відстрочити запровадження другого накопичувального рівня пенсійної системи на 1 рік – до 1 січня 2020 року [30].

6. Індексне страхування – це параметричний вид страхування, коли виплати відбуваються за фактом досягнення певних параметрів, зокрема, згідно з даними метеорологічних станцій. У центрі механізму програми знаходиться індекс – спеціальний показник, що характеризує вплив інтенсивності певного ризику на врожайність культури у визначальні фази розвитку [65].

Отже, основною умовою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни та її економічної безпеки є формування та ефективне функціонування страхового ринку, що в свою чергу включає фінансову безпеку страхового ринку, яка в достатній мірі залежить саме від діяльності страховиків.

Законодавче підґрунтя в сфері страхової діяльності в нашій країні, на наш погляд, є недостатнім, адже на разі не існує окремої методики, котра була би створена, саме для визначення рівня фінансової безпеки страхового ринку. В сучасних умовах зазначена проблематика оцінюється згідно методики розрахунку рівня економічної безпеки України. Розрахунки за методикою є трудомісткими, і тим більше, на наш погляд, перелік індикаторів безпеки страхового ринку є вузьким.

Здійснені нами розрахунки рівня фінансової безпеки страхового ринку показали, що в сучасних трансформаційних економічних процесах страховий ринок демонструє низький рівень фінансової безпеки, страхова галузь має мізерний вплив на загальний соціально-економічний стан країни. Досить низький відсоток населення звертається до страхових установ для укладання договорів зі страхування, тому ця галузь не акумулює достатніх обсягів коштів задля загального економічного розвитку.

При розгляді загроз фінансовій безпеці страхової компанії варто звернути увагу і на шахрайські дії з боку суб‘єктів страхового ринку. Шахрайство у страховому секторі має доволі масштабний характер і з кожним роком набирає все більше обертів. При цьому в більшості випадків злочинні дії спрямовані на максимізацію прибутку або отримання доходу,

який не підлягатиме оподаткуванню. Зокрема, страхові компанії вдаються до протиправних дій для зменшення розміру страхового відшкодування, їх працівники – для отримання власної матеріальної вигоди. Фінансові аналітики оцінюють щорічні сумарні збитки від здійснення шахрайських дій на вітчизняному страховому ринку приблизно на 600 млн. грн. Підраховано, що близько 16% страхових виплат потрапляють до рук фінансових аферистів.

Слід зазначити, що під час натиску найсерйознішої економічної та фінансової кризи в час військових дій в Україні, потреба зрозуміти та визначити механізми, які майже поставили під загрозу міжнародні фінанси, була важливою для владних структур, регуляторів та професіоналів. Воєнний стан в Україні та поширення геополітичної напруги збільшують ризик широкомасштабних кібератак з боку державних кібервійськ. Крім того, наразі, недостатність фахівців з кібербезпеки створює проблеми щодо підвищення безпеки. Якщо з цього періоду було введено запобіжні заходи для регулювання фінансової системи, очевидно, що багато питань щодо загроз і ризиків залишаються.

Страховий сектор зазнав багатьох змін, здебільшого нормативних, безсумнівно, найбільших у фінансовому секторі. Перспективне збагачення теоретичних знань і практичного застосування сектору страхування з ризиків і невизначеності має достатньо ретроспективного досвіду для аналізу останніх змін у страхуванні.

Кількісна оцінка ймовірності та фінансового впливу подій, які відбуваються у клієнта та вимагають участі врегулювання страховиком; і здатність розподілити ризик виникнення цих подій серед інших страхових андеррайтерів на ринку – основна мета страхування. Робота з управління ризиками зазвичай включає застосування математичного та статистичного моделювання для визначення відповідного страхового покриття та вартості страхового ризику.

Метою програми управління страхуванняризиками є мінімізація збитків і витрат, що виникають через певні операційні ризики, які бере на

себе суб'єкт господарювання, наприклад прямі витрати на заходи із запобігання збиткам, страхові премії, понесені збитки та відповідні адміністративні витрати. Загалом, керівництво повинне визначати максимальний збиток, який готове прийняти та повинен, як мінімум виконувати та документувати щорічний огляд управління страхуванням.

Суб'єкт господарювання, який продає товари, роботи чи послуги виставляючи рахунки клієнтам, в той же час надає або короткий, або тривалий період надає можливість скористатися комерційним кредитом (або аванс, або плата після отримання/виконання товарів/робіт/послуг). Часто вважають, що коли наданий період платежу короткий, кредитний ризик клієнта знижується. Однак це не те, тому що кредитний ризик виникає, коли продавець передає контроль над продуктом або послугою покупцеві до того, як узгоджена винагорода була сплачена. Тривалість періоду виплати не впливає на сам ризик. Кінцева мета страхування – запобігти або мінімізувати майбутні кредитні втрати.

Для мінімізації ризиків суперечок через гарантії щодо бізнес структур, у провідних світових економіках, зазвичай, використовують страхування відповідальності за гарантіями (representations and warranties insurance, R&W), особливо це стосується великих угод. В Україні, такий підхід не є поширеним, оскільки страховик і страхувальник узгоджують позиції щодо майбутніх гарантій здебільшого шляхом поступок і компромісів [12].

Підтримання адекватного страхування само по собі не слід розглядати як задовільну заміну інших елементів діяльності в управлінні ризиками. Крім того, кожна регульована установа повинна встановити стандарти, коли необхідне страхове покриття та встановити критерії відповідного страхового покриття.

Проте, страхування як інструмент управління ризиками, не є універсальним, оскільки має обмеження, які можуть, в свою чергу, бути пов'язаними з типом, підходом та ставленням зацікавлених сторін до фінансового ризику [41].

Успішна програма оцінки ризиків має відповідати юридичним, договірним, внутрішнім, соціальним та етичним цілям, а також йти в ногу з новими правилами, пов’язаними з технологіями. Зосереджуючи увагу на ризиках і впроваджуючи необхідні ресурси для їх контролю та пом’якшення, бізнес захищає себе від невизначеності, зменшує витрати та підвищує ймовірність стійкості та успіху бізнесу.

На відміну від інших секторів, таких як банківська справа та управління активами, чинне законодавство в секторі страхування залишається досить обмеженим щодо способів управління ризиком ліквідності.

З точки зору страхових компаній, необхідність кращого фіксування ризику ліквідності зумовлена не лише нормативними вимогами. Однак, оскільки страховик буде прагнути краще враховувати моніторинг ризику ліквідності в усій своїй діяльності, його партнери з управління активами, постачальники розрахункових одиниць або менеджери єврофондів повинні бути в змозі підтримати його та надати йому з необхідною інформацією та даними.

Отже, незважаючи на номінальне зростання майже всіх головних факторів рівня розвитку страхового сектору, він залишається недостатнім за обсягами власного капіталу, статутних капіталів, активів та страхових резервів.

Тому, виходячи з цього, ми вирішили запропонувати своє бачення у вдосконаленні фінансової безпеки страхового ринку. Нами була розроблена модель оптимізації фінансової безпеки страхового сектору економіки. За допомогою економіко-математичного моделювання ми створили кореляційно-регресійний аналіз впливу факторів макро- та мікро- рівня на загальний прибуток страхових організацій, як головний постулат забезпечення фінансової безпеки страхового ринку. Який підтвердив, що наразі страховий ринок має досить низький рівень фінансової безпеки.

ВИСНОВКИ

В умовах посилення інтеграційних процесів та безперервної фінансово-економічної кризи, яка має місце протягом останніх років, підсилюється неупереджена необхідність забезпечення фінансової безпеки страхового ринку як основи безупинного суспільного відтворення. Ключова роль в трансформації та зменшенні негативних результатів реалізації ризиків діяльності суб'єктів господарювання належить фінансовій безпеці, котра провадить адаптаційну здатність і стійкість учасників страхового ринку до мінливих впливів зовнішнього середовища.

Варто відмітити, що досить вагому роль у загальній системі економічної безпеки країни займає саме фінансова складова. Фінансова безпека постає одним із фундаментальних завдань діяльності державних органів. Фінансову безпеку розглядають через: захищеність інтересів країни у фінансовій сфері, або ж стан бюджетно-податкової та грошово-кредитної систем, який гарантує здатність держави акумулювати, зберігати від знецінення, а також раціонально використовувати фінансові ресурси країни задля забезпечення її сталого соціально-економічного розвитку.

Встановлено, що ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків та залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Він має два типи страхування – компанії типу «life» – страхові компанії, що здійснюють страхування життя, та «non-life» – страхові компанії, що здійснюють страхування видів, інших, ніж страхування життя. Кількість компаній на страховому ринку, за досліджуваний період, має тенденцію до зменшення, так станом на 30.06.2019 порівняно з аналогічною датою 2015 року, кількість страхових компаній зменшилася на 125 (або на 33,4%). Перш за все, зменшення кількості страхових компаній пояснюється застосуванням заходів Національного комітету фінансових послуг до страховиків за порушення вимог діяльності у сфері фінансових послуг. Посилення

конкуренції та висока концентрація на ринку фінансових послуг стали основними причинами згортання бізнесу багатьох страхових компаній.

Визначено, що страхові премії в контексті, доходів страховика, розглядалися з погляду надходжень від страхувальників на користь страховика певної кількості грошей як плати за страхові послуги. Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестрахуванні ризиків від страхувальників та перестрахувальників за 2018 рік, становили 49 367,5 млн. грн., що на 5 935,7 млн. грн. більше порівняно з 2017 роком та на 14 197,2 млн. грн. більше порівняно з 2016 роком. Розглянувши динаміку валових страхових премій за досліджуваний період, варто відмітити, що премії зі страхування «Life» збільшилися у 2018 році на 1746,3 млн.грн або на 44,7%, страхування «non-Life» збільшилося на 20853,9 млн грн або на 54,1%. І хоч кількість страхових компаній зменшилася, на таке збільшення вплинуло і збільшення кількості підписаних договорів, і ріст іноземної валюти у 2013-2015 рр.

Варто відмітити, що в структурі чистих страхових премій, значне місце належить автострахуванню (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") – 34%, страхуванню життя – 11,3 %, та страхуванню майна та медичному страхуванню – 9,4%, найменше – страхуванню кредитів 1,70%, авіаційному страхуванню – 2,30% та страхуванню медичних витрат – 3,20%.

Визначено, що розмір валових страхових виплат за 2018 рік становив 12 863,4 млн. грн., у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 12 158,5 млн. грн. (або 94,5%), зі страхування життя – 704,9 млн. грн. (або 5,5%). Валові страхові виплати за 2018 рік збільшилися на 22,1% (до 12 863,4 млн. грн.) порівняно з аналогічним періодом 2017 року, чисті страхові виплати збільшилися на 21,2% і становили 12 432,6 млн. грн. Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у 2018 році порівняно з 2014 роком збільшився майже у 2,5 рази, виплати зі страхування «Life» збільшилися у 2018 році на 465,7 млн.грн, страхування «non-Life» збільшилося на 7332,3 млн грн.

Забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки страхового ринку є одним з найважливіших у діяльності страховиків. Розглянувши основні індикатори фінансової безпеки страховиків можемо зробити висновок щодо зростання показників страхового сектору, за досліджуваний період. Так, страхові премії зросли на 14769,9 тис.грн. або на 64,62%, страхові премії від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя на 14332,9 тис.грн, від реалізації послуг із страхування життя на 437 тис.грн., або на 15%. Мала тенденцію до збільшення і частка страхових виплат майже в 2 рази, що свідчить про збільшення довіри населення до страхових компаній.

Розглянувши динаміку індикаторів фінансової безпеки страховиків України, варто зазначити що показник проникнення страхування, який з 2013 по 2017 рр. має тенденцію до зниження з 1,95 до 1,45 %, свідчить про те, що страхування не має змоги впливати на розвиток економіки та соціально-економічний розвиток. Щільність страхування протягом 2013-2017 рр. індикатор коливається, що характерно зменшенням до 2015 року і поступовим збільшенням з 2016 року. В Україні розмір страхових премій у розрахунку на душу населення є значно нижче від встановленої норми. Тому виходячи з цього можемо говорити про недостатній розвиток страхової галузі нашої країни та низький рівень споживання страхових послуг в Україні. Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій протягом досліджуваного періоду не відповідала оптимальному значенню та мала тенденцію до невеликих коливань. Основний напрямок даного показника спрямований на зниження. Це свідчить про диспропорцію розвитку страхового ринку України. Показник рівня страхових виплат не відповідав оптимальному значенню протягом п’яти досліджуваних років, лише тільки у 2016 році він наблизився до бажаного результату, але для виконання нормативу було недостатньо 2,77%. Негативною тенденцією також є зниження цього показника протягом 2016-2018 рр.

Отже, незважаючи на номінальне зростання майже всіх головних факторів рівня розвитку страхового сектору, він залишається недостатнім за обсягами власного капіталу, статутних капіталів, активів та страхових резервів. Страхові організації не акумулюють значний обсяг інвестиційних ресурсів, що в свою чергу закріплює, і так не досить позитивний стан економіки нашої держави. Тому, можна стверджувати, що вітчизняний страховий ринок як невід'ємна частина фінансового ринку, є слаборозвиненим порівняно із зарубіжними ринками. Тому, виходячи з цього, ми вирішили запропонувати своє бачення у вдосконаленні фінансової безпеки страхового ринку. Нами була розроблена модель оптимізації фінансової безпеки страхового сектору економіки. За допомогою економіко-математичного моделювання ми створили кореляційно-регресійний аналіз впливу факторів макро- та мікро- рівня на загальний прибуток страхових організацій, як головний постулат забезпечення фінансової безпеки страхового ринку. Який підтвердив, що наразі страховий ринок має досить низький рівень фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ARX – це впевненість. URL: https://arx.com.ua/pro-kompaniyu
2. Автострахування. URL: https://sgtas.ua/
3. Альошин В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в контексті нової редакції Закону України «Про страхування». URL: http://ufin.com.ua/analit-mat/strah_rynok/029.htm.
4. Аналітичний огляд за 2023 р. Страховий ринок. URL: http://www.credit-rating.ua.
5. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 2023 рік. URL: http://rurik.com.ua/.
6. Бурковська А. В., Хоренженко В. В. Розвиток фінтех-індустрії у кризовий період. *Modern Economics.* 2020. № 20. С. 36-40. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-06
7. Вербіцька І.І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 5(22). С. 282–289.
8. Виговська В. В. Безпека страхового ринку та стратегія її забезпечення : дис. д-ра екон. наук : 08.00.08 Чернігів, 2016. 450 с.
9. Власюк С.А. Особливості функціонування страхової діяльності аграрної сфери України. *Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва :* матеріали Міжнар.наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 27-28 квітня 2023 р./ За ред. І. Перевозової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. – 810 с. https://lib.udau.edu.ua/items/235e8763-1a42-4f78-b8c1-d68197c25806
10. Власюк С.А., Заярна В.О. Особливості страхового ринку в Україні. Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції. 26 травня 2022 р. Умань : 2022. 221 с.
11. Власюк С.А., Катеринич А.М. Особливості страхування вантажоперевезень в сучасних умовах. Аспекти стабільного розвитку

економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції. 26 травня 2022 р. Умань : 2022. 221 с.

12. Власюк С.А., Сакалюк А.В. Теоретичні аспекти страхової діяльності аграрної сфери. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення», 6-7 червня 2022р. Уманський НУС. Умань. 176 с.

13. Власюк С.А., Хомутовська Д.А. Розвиток агрострахування в сучасних умовах. Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції. 26 травня 2022 р. Умань : 2022. 221 с.

14. Власюк С.А., Ясінський О.Р. Особливості проведення антикризового управління діяльності страхових компаній. Соціально-економічні засади формування економічної системи України / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський», 2022. 161 с.

15. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : моногр. Вінниця: ВНТУ, 2010. 171 с.

16. Гринчишин Я.М., Прокопюк А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3 (43). С. 622-626.

17. Єрмошенко А. М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорії / Актуальні проблеми економіки. 2014. № 4. С. 46-52.

18. Залєтов О.М. Державне регулювання ринку страхування життя в умовах глобалізації світової економіки. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка*. 2017. №97. С. 37– 39.

19. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство.* 2017. №11. С. 413-420.

20. Ігонін В. Як працює страхування ризиків в інвестиційних угодах. *Економічна правда.* URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/20/701340/

21. Ідея для стартапу: які страхові продукти потрібні цифровому світу. *Економічна правда.* URL: https://www.epravda.com.ua/ publications/2022/03/23/635279/

22. Кіберінциденти очолили список головних бізнес-ризиків – Allianz Risk Barometer 2023. URL: https://10guards.com/ua/articles/cyber-incidents-among-top-business-risks-allianz-risk-barometer-2023/

23. Кібер-страхування. MO Group. URL: https://www.mogroup.com.ua/ ?p=873 7. "C

24. Ключові тенденції страхового ринку України у 2023-2024 роках. Упевнений рух до Європейського Союзу. Національна Асоціація Страховиків України. URL: https://www.nasu.com.ua/klyuchovi-tendencziyi-strahovogo-rynku-u/

25. Коли в Україні запрацює накопичувальна система і від кого це залежить. Перший український інформаційний https://www.5.ua/suspilstvo/

26. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління НБУ від 16.01.2017р. №28). URL: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297

27. Корват О.В. Розвиток методичних підходів до оперативного аналізу страхової діяльності. URL: https://314.pdconf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01f

28. Костерчук К. А. Вимоги до інвестиційної діяльності страхових компаній України. *Вісник* № 18: 2018. URL: https://is.gd/f6xCaG

29. Кулина Г., Фаріон Я. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів.* 2017. № 3(52). С. 48-59.

30. Ланг С.Р. Страховий портфель як об’єкт управління в системі ризик-менеджменту страховика. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2017. No 5. С. 221–226.

31. Ліга страхових організацій України. Офіційний сайт. URL:

http://uainsur.com/stats/non-life/.

32. Лищук В.В., Власюк С.А. Адаптація страхового ринку України в умовах війни. *Актуальні питання сучасної економіки* : матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції, 14 листопада 2024р. – Умань :УНУС. 2024. с. 307.

33. Лищук В.В., Власюк С.А. Особливості функціонування страхового ринку в умовах воєнного стану. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*, матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції. 27 травня 2024 р. Умань : 2024. 235с.

34. Мальований М.І., Прокопчук О.Т., Мальована М.М. Концептуальні засади розвитку програм мікрострахування в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* 2021. №98(2). С. 29-40. 10.31395/2415-8240-2021-98-2-29-40

35. Марценюк-Розарьонова О.В., Бондар А.В. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії та механізму його формування. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. №22. С. 61-65. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/12.pdf

36. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку : монографія / О.С. Дмитрова та ін. ; за заг. ред. С.О. Дмитрової. Суми : УАБС НБУ, 2010. 264 с. 546

37. Наливана О.Г., Власюк С.А. Особливості управління ризиками з використанням економічних інструментів страхування. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення», 6-7 червня 2023р. Уманський НУС. Умань. 99 с.

38. Наливана О.Г., Власюк С.А. Страхування як ключовий елемент стратегії управління ризиками. Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю, 15 листопада 2023р. – Умань :УНУС. 2023. 320с.

39. Національний банк України : Офіційний сайт. URL:

https://bank.gov.ua.

40. НБУ спростив страховикам умови видачі ліцензій на валютні операції. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2696292-nbu-sprostiv-strahovikam-umovi-vidaci-licenzij-na-valutni-operacii.html

41. Непочатенко О.О., Власюк С.А., Бондаренко Н.В., Поліщук К.С. Сучасний стан екологічного страхування в умовах загострення екологічної ситуації в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2019. Вип. 94. Ч.2 : Економічні науки. 204 с.

42. Непочатенко О.О., Власюк С.А., Бондаренко Н.В., Поліщук К.С. Сучасний стан екологічного страхування в умовах загострення екологічної ситуації в Україні // *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол. О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2019. Вип. 94.Ч. 2: Економічні науки. С. 45-58.

43. Непочатенко О.О., Прокопчук О.Т., Мальований М.І. Інноваційні підходи до використання потенціалу агрострахування. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* 2021. №98(2). С. 6-20. 10.31395/2415-8240-2021-98-2-6-20

44. Нечипорук Л.В. Теоретичні аспекти страхового бізнесу. Economic Development: Global Trends and National Peculiarities. – Collective monograph. – Poland: “Publishing House “Baltija Publishing”, 2020. С. 530-545. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18150/1/Nechyporuk_530-546.pdf

45. Огляд небанківського фінансового сектору. URL: https://forinsurer.com/files/file00727.pdf

46. Огляд страхового ринку України за 1 півріччя 2023 року. *Insurance TOP*. 2023. №3(95). С. 16-20. URL: https://forinsurer.com/files/file00746.pdf

47. Офіційний сайт Державної служби статистики України: URL: http://www.ukrstat.gov.ua

48. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: http://nfp.gov.ua

49. Папка О. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій / *Проблеми розвитку підприємства: наукові записки*. 2018. № 3 (36). С. 109-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2011_3_16.

50. Пацурія Н., Бєлова О., Безручко Ю. Правове регулювання страхування та роздрібних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правовий аналіз. Київ 2017. 196 с.

51. Пацурія Н., Бєлова О., Безручко Ю. Правове регулювання страхування та роздрібних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правовий аналіз. Київ 2017. 196 с.

52. Пластун В.Л., Домбровський В.С. Формування оптимального портфеля страхових послуг. *Актуальні проблеми економіки.* 2020. No 1. С. 335–341. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/ape_2020_1_41.pdf

53. Поліси "Зелена картка": у І півріччі зросла кількість укладених договорів. URL: https://banki.ua/news/polisy-zelena-kartka-u-i-pivrichchi-zrosla-kilkist-ukladenyh-dogovoriv

54. Поплавський О. О. Аналіз інвестиційного потенціалу страхових компаній в умовах фінансової нестабільності. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/

55. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 23.11.2011 №1070 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011

56. Про обов’язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Положення від 06 липня 2018 р.№ 782/32234 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#n25

57. Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестрахування (Solvency II) : Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009. URL: http://nfp.gov.ua/-es.html

58. Прокопчук О. Т., Цимбалюк Ю. А., Мельник К. М. Інвестиційна діяльність страхових організацій в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 16. С. 5-12. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.5.

59. Прокопчук О.Т. Агрострахування як спосіб управління ризиками та стабілізації доходів сільськогосподарських товаровиробників // Матеріали Всеукраїнської наук. конф. молодих учених, приуроченої 115-річчю від дня народження видатного селекціонера-плодовода Д.С. Дуки, (Умань, 10-11 травня 2017 р.) / Редкол.: Непочатенко О.О. (відп. ред.) та ін. // Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. С. 172-174.

60. Прокопчук О.Т., Колотуха С.М. Видова сукупність страхових продуктів на агростраховому ринку України. *Банківська справа*. 2021. № 1 (153). С. 85-102.

61. Ринок страхування: що очікує учасників з прийняттям нового регулювання. URL: https://www.kinstellar.com/

62. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2017. Вип. 33. С. 330-337.

63. Саманова К.Д., Тарасова К.І. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання : монографія. Одеса : Гуляєва В.М., 2017. 234 с.

64. Сингента презентувала оновлену програму індексного страхування на 2019 рік. Агробізнес. URL: http://agrobusiness.com.ua/2017.09.29

65. Стандарт ризик-менеджменту Федерації європейських асоціацій з ризик-менеджменту (RiskManagement Standard, FERMA – p. 6). URL: http://www.ferma.eu/ Defaul.aspx? tabitd=195

66. Статистичний щорічник України: Офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

67. Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-

менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава.* 2011. Вип. 2(5). URL: http:// sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf

68. Страхування під час війни. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/

69. Страхування підприємницьких ризиків. URL: https://iic.kharkov.ua/ua/strahuvannya-pidpriiemnickih-rizikiv-0

70. Терещенко Т.Є., Шутова Д.М. Формування оптимального страхового портфеля страхової організації. *Інтернаука.* 2018. No 2(42). 2 т. С. 67–71.

71. У зоні ризику: Страхові компанії показують хорошу тенденцію росту. *Бізнес журнал.* URL: https://business.ua/

72. УНІКА. Про компанію. URL: https://uniqa.ua/about_us/about_company/

73. Федорова В. А., Лернер Л. Г.. Порівняльне дослідження законодавства у сфері страхування в Україні та провідних країнах світу URL: https://is.gd/EJkbQl

74. Фориншурер / Офіційний сайт. URL: https://forinsurer.com/ratings/nonlife/17/12/1.

75. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 40-44. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15

76. Шостак Л.Б., Петровська І.О. Страхування як економічний інструмент управління ризиками у сфері індустрії гостинності та сталого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2020. №7-8. С. 29-46. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/strahuvannya-yak-ekonomichniy-instrument-upravlinnya-rizikami-u-sferi-industriyi-gostinnosti-ta-stalogo-rozvitku

77. European Insurance and Pensions Committee (EIOPC). URL: ec.europa.eu

78. European Insurance in Figures URL: https://is.gd/wcCVlg

79. Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act – 1991 URL: thomas.loc.gov

80. Insurance TOP: загально наук. журн./ засн.:Укр. науково-дослідний університет. 2018, березень. К. Щоміс. 2018, № 4(64), 13-43 с.

81. Kamega A. (2013), L'actuariat en Afrique subsaharienne francophone : une discipline indispensable au développement de l'assurance vie, Financial Afrik, 18 juin 2013.

82. Laporte N. (2002) Appariement de l'actif et du passif d'un assureur vie par l'utilisation de produits dérivés. Assurances, janvier, No 4, 565-588.

83. Lemonade: IT компания, занимающаяся страхованием через мобильное приложение. Страхование Украины. URL: https://www.ukrstrahovanie.com.ua/

84. Lloyd's: The official site. URL: www.lloyds.com.

85. Markowitz H.M. (1959). Portfolio Selection. Efficient Diversification of Investments. URL: https://cowles.yale.edu/sites/default/files/files/pub/mon/m16-all.pdf